

Ի. Ն. ԿԱՆՑԵԼՄԱԽԵՐ
Մ. Ա. ՏԵՐ ԳԱՐԵԼՅԱՆ

ՄԻ ՔԱՆԻ ՀԱՐՑԵՐ

ԱՌԵՎՏՐԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ԲԱԼԱՆՍԻ ԱՆԱԼԻԶԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ՊԵՏ-
ԲԱՆԿԻ ՆՈՐ ՎԱՐԿԱՅԻՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ
ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՒՄ

Թարգ. ԱՐ. ՄԱԿԱՐԹԱՆ

657
4-20

ՀՐԱՑԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ ՊԵՏԱԶՆԿԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱՍԵՆՅԱԿԻ

Յ Ե Ր Ե Վ Ա Ն

1933

21 SEP 2010

7 MAY 2013

Ի. Ն. ԿԱՆՑԵԼՍԱԽԵՐ
Մ. Ա. ՏԵՐ ԳԱՐԲԵԼՅԱՆ

65%
4-20

ՄԻ ՔԱՆԻ ՀԱՐՑԵՐ

ԱՌԵՎՏՐԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ԲԱԼԱՆՍԻ ԱՆԱԼԻԶԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ՊԵՏ-
ԲԱՆԿԻ ՆՈՐ ՎԱՐԿԱՅԻՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ
ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՒՄ

1105
37
2498

Թարգ. ԱՐ. ՄԱԿԱՐԹԱՆ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԾԵՆՈԱԿԻ

ՅԵՐԵՎԱՆ

1933

Պետերա օր տպարան
Պլավիտ № 9161 (բ)
Պավտ № 3651
Տիրամ 3000
▽

ԱՌԱՋԱԲԱՆ

Վարկային ռեֆորմը և նրա մեջ մտցրված ուղղումները հիմնովին փոփոխեցին վարկավորման ու ֆինանսավորման սիստեմը:

Յեվ դա պատահական չէ: Մեր եկոնոմիկան աշխատավոր մաս-
սաների կողմից հնգամյա պլանի հերոսական իրականացման հետևան-
քով — աճել է հսկայորեն: Յեվ այդ աճումն առաջադրում է դեպի ֆի-
նանսները, մանավանդ վարկի գծով, նոր պահանջներ, վորոնք գալիս
են արմատացնելու տնտեսաշարկը և ուղղելու միջոցով կանտրոլի լեն-
թարկելու տնտրգանների գործունեությունը:

Արդյունաբերական առևտրական պլանների ըստ նրանց կատար-
ման չափի վարկավորման խնդիրը՝ վարկի ժամկետանցություն ու վերա-
դարձի հիմունքով, հաստատորեն պահանջում են բանկի աշխատակից-
ներից վարկավորվող տնտեսությունների զարգացման ուղիների ամենամո-
տիկ ուսումնասիրություն տնտրգանների բալանսում գտնվող միջոց-
ների ճշտորեն հաշվառման հիմունքով, անալիզի յենթարկման միջո-
ցով:

Խորհրդային բանկը ներկա ետապում էի կարող թուլատրել մե-
քենայորեն մոտեցում տնտեսություն համար պահանջվող վարկի վորոշ-
մանը, իսկ ճշտորեն վարկավորումը պահանջում է մանրազնին ծանո-
թություն նրա ֆինանսական դրություն ու բալանսի հետ, վորպես հաշ-
վարկի հիմնական ելմենտի հետ:

Մենք մինչև այժմ չունենք բավականաչափ գործնական նյութեր
բալանսի ուսումնասիրության և անալիզի վերաբերյալ, վորոնք լինեն
մատչելի՝ վարկի ստորին աշխատավորների համար: Ահա ինչու ընկ.
ընկ. Վանցելմախտի և Տեր-Գաբրիելյանի աշխատասիրությունը, վոր-
պես առաջին քաջ առևտրով զբաղվող կազմակերպությունների բա-
լանսի անալիզի գործնական մեթոդների հանրամատչելի ձևի վերած-
ման գործ, պիտի համարել զնահատելի նյութ, վորը նպաստում է բան-
կի և առևտրական կազմակերպությունների աշխատավորներին յուրա-
ցնելու բալանսը և տալ ուղիղ, հիմնավորված նրա անալիզը:

Առանց այս ուժեղ գործիքի տիրապետման, ինչպիսին է տնտ. և
առևտրական կազմակերպությունների բալանսի անալիզ կատարելու
հմտությունը, վարկի և պլանի աշխատավորն անկարող կլինի նպատակա-

համար կերպով ուղղութիւն տալ վարկային ռեսուրսներին՝ ապրանքաշրջանառութեան նպատակներէ համար և ճշտորեն իրականացնել ուղղութիւն միջոցով կոնտրոլը վարկավորող կազմակերպութիւններէ վերաբերյալ: Այդ իսկ պատճառով, այս գիւրքը պիտի ծառայի վերաբերող ձեռնարկ ամեն մի բանլային աշխատակցի համար:

Վ. ՂԱՎԹՅԱՆ

ԱՌԱՋԱԲԱՆ

Նպատակային ժամկետայնութեան և վերադարձի վարկավորման պայմաններում Պետքանկի վրա դրված խնդիրներ իրականացումը՝ վարկավորման նոր ձևի կիրառման միջոցին, համաձայն 23 հուլիս 1931 թ. որենքի—հնարավոր և միայն այն դեպքում, յետքանկը քննարկելու և մանրամասնորեն կուսումնասիրել իր կլինտոլոգի ֆինանսական գրութիւնը, մինչդեռ փոքր ցույց և տալիս, վոր Պետքանկի սիստեմի վարկային աշխատակիցները, մանավանդ շրջաններում, չեն կարողանում աչքան ել ճշտորեն մոտենալ տնտրգանների ներկայացրած հաշվետու նյութերի անալիզին:

Հաշվարկի հիմքն ու նրա կազմի գլխավոր մասը բաղանսն և, վորի ճիշտ անալիզը կարող կլինի լիովին պարզել կազմակերպութեան ֆինանսական գրութիւնը և հնարավորութիւն կտա վորոշելու կազմակերպութեան զարգացման ապագա ուղիները:

Բաղանսի մի այդպիսի ուսումնասիրութիւն անհրաժեշտ և թե Պետքանկի վարկային աշխատակիցների և թե առևտրով զբաղվող կազմակերպութիւնների պլանային և ոպերատիվ աշխատակիցների համար:

Այս բրոշյուրը առաջին փորձն և հնարավորութիւն տալու Պետքանկի պլանային աշխատակիցներին և նաև առևտրով զբաղվող կազմակերպութիւնների աշխատակիցներին՝ պարզ և վորոշ գաղափար ունենալ և բաղանսի անալիզի վորոշ մեթոդների մասին:

Այդ պատճառով, այս աշխատանքում բերված են որինականք, յետնելով վորոշեցից ամեն մի աշխատակից, վոր ունի հաշվային կամ պլանային աշխատանքի վերաբերյալ գործնական փորձառութիւն, կարող կլինի առանց մի վորեւս դժվարութեան ըմբռնել բաղանսը և տալ նրա ուղիղ և հեմնավորված անալիզը:

Վորպես լրացում՝ մշակված են ֆինպլանի և պլանային բաղանսի կազմման ձևերի մասին գլուխները, վորպիսով որինակով ցույց տալ թե ինչպես պիտի կազմել և մոտենալ առֆինպլանների գնահատման և անալիզին:

Հեղինակներ

Թիֆլիս — Յերևան

1932 թ.

ԲԱՆԱՆՍԻ ԱՆՍԼԻՁԻ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

ԲԱՆԱՆՍԻ ՀԱՍԿԱՅՈՂՈՒԹՅԱՆ ՎՈՐՈՇԵԼԸ

Բաւանսի անվան տակ հասկացվում է հաշիվների մի ամբողջութիւն, վորի միջոցով կատարվում է տնտեսութեան բոլոր միջոցները ու կապիտալների հաշիւս ուումը:

Միջոցների անվան տակ ընդունված է հասկանալ բոլոր այն դրամական ու ապրանքանշութեան արժեքները, վորոնք գտնվում են տվյալ տնտեսութեան տրամադրութեան տակ, իսկ կապիտալների անվան տակ՝ այն բոլոր պարտավորութիւնները, վոր իր վրայ վերցնում տնտեսութիւնը:

Բաւանսում հիմնարկների միջոցները կազմում է ակտիվը, իսկ կապիտալները — պասսիվը:

Ակտիվը միշտ հավասար պիտի լինի պասսիվին:

ԲԱՆԱՆՍՆԵՐԻ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ

Ձանազան հատկանիշներից կախված գոյութիւն ունեն պահապան անունի բալանսներ:

1. Վերադաս մարմնի կողմից հաստատված բալանսը, վորը իբրեւպատակաւին դրութեանը ցույց է տալիս թե ինչի պիտի ձգտի կազմակերպութիւնը վորոշ ժամանակաշրջանում, կոչվում է դրեկտիվ բալանս:

2. Վորոշ ժամանակաշրջանի (ամիս, կվարտալ, տարի) համար կազմած բալանսը, վորը ցույց է տալիս թե ինչ դրութիւն պիտի ունենա տնտեսութեանը պլանավորվող ժամանակաշրջանի սկզբին ու վերջին — կոչվում է պլանային բալանս:

Պլանային բալանսը կազմում է ինքը, տնտեսութեանը, վերադաս մարմնի կողմից տրված դրեկտիվ կոնտրոլ թվերի հիման վրա:

3. Վորոշ թվականի համար (ամիս, կվարտալ, տարի) կազմած բալանսը, վորը ցույց է տալիս տնտեսութեան հաշիվների փաստացի դրութիւնը — կոչվում է հաշվետու բալանս:

4. Լուծարքի կամ տնտեսութեան բաժանման ժամանակ կազմած բալանսը — կոչվում է լուծարքային բալանս:

ԲԱՆԱԿԱՆ ՄԻՋՆԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ

Բաժանման անալիզի խնդիրն է լուսաբանել կազմակերպության զբաղմունքները վոչ միայն, իր, բաժանման տվյալներով, այլ և ուրիշ հաշվետու ու ոպերատիվ նյութերով:

Պետականի նոր աշխատանքների պայմաններում (վարկերի ժամկետայնությունը և վերադարձը) ու ի նկատի առնելով դրուժություն ունեցող սեփական շրջանառու միջոցների վերաբերյալ 1931 թ. հունիսի 23-ի որոշմանը համապատասխան միջոցով կոնսոլիդացիայի տեսակետից, բաժանման անալիզը անհրաժեշտ է դառնում՝ վորոշելու նորմատիվ ապրանքանյութական արժեքների մնացորդները, պարզելու այդ նորմատիվներից տեղի ունեցող շեղումները, հայտարարելու սեղանային ապրանքանյութական արժեքների մնացորդները, վորոնք ներկայանում են վորպես որոշակի քանակային վարկավորման ու ոգտագործման և ծառայում է վորպես ապահովություն այդ վարկերի, նույնպես հայտարարելու ակտիվի և պասսիվի մեջ տեղի ունեցող փոփոխությունները՝ խուսափելու համար միջոցների արտապայանային բաշխումներից:

Հիմնական մոմենտները, վոր պիտի ցուցաբերի բաժանման անալիզով դրադվող ամեն մի վարկային աշխատող — հետևյալն է՝

1. Ուսումնասիրել կազմակերպության ֆինանսական անտեսակետային արդյունավետությունը (կուտակումների բնույթը և չափը) և նրա լուծարման անհրաժեշտությունը (ликвидность):

2. Ուսումնասիրել հաշվետու ժամանակամիջոցում կազմակերպության ֆինանսական դրուժության մեջ առաջ եկած փոփոխությունները, կարևոր համարելով նշելու այն մոմենտները, վորոնք բնորոշում են կազմակերպության աշխատանքների ֆինանսական նվաճումները, կամ նրա աշխատանքների մեջ առաջացած վատթարացումները:

Մինչև բաժանման անալիզին անցնելը, անհրաժեշտ է «Բրուտտո» բաժանման «Նետտո»-ի դրուժության վերացել:

ԲԱՆԱԿԱՆ ԶՏՈՒՄԸ (ОЧИСТКА БАЛАНСА)

Ամեն մի բաժանում տեղի ունին մի շարք հոգվածներ, վորոնք լիարժեք չեն դուրս հանման, այն պատճառով, վորպեսզի կազմակերպության պատկանող միջոցների չափը չուղակվի և վորպեսզի բաժանում անդրադառնա իրենի իսկական դրուժությունը: Դա վերաբերվում է, այսպես կոչված հաշվահարգար հոգվածներին, բեղերվներին և ներքին հաշվառումներին: Հաշվահարգար հոգվածներին են վերաբերվում ապրանքների վրա լիարժեք վերադրումները, ամորտիզացիան, կասկածելի պարտքերի բեղերվները, բնական վնասները:

Բեղերվներին վերաբերվում են՝ գնելի իջեցման բեղերվը և կասկածելի պարտքերի բեղերվը:

ԲԱՆԱԿԱՆ «ՆԵՏՏՈ»-ՅԻ ԴՐՈՒԹՅԱՆ ԲԵՐՆԵԼԸ

Վորպեսզի «Բրուտտո» բաժանման «Նետտո»-ի դրուժության բերել, անհրաժեշտ է ակտիվից ու պասսիվից հանել բաժանման հաշվահարգար հոգվածները: Անհրաժեշտ է նույնպես դուրս հանել բաժանման ի հաշիվ սեփական միջոցների նախկին ժամանակաշրջանների վնասները:

Այսպես, լիարժեք ապրանքներն անդրադարձել են բաժանում վաճառքի գնով, այն ժամանակ այդ հաշիվը հարգարվում է պասսիվի վոչ իրացված վերադրումների գումարով, ապագա ծախսերի հաշիվը հարգարվում է ապագա ոգուտների հաշիվով, կասկածելի պարտքերի հաշիվը — կասկածելի պարտքերի ֆոնդով և վերջապես, ներքին հաշվարկում հոգվածները ակտիվում և պասսիվում:

Բոլոր հաշվահարգար հաշիվները անհրաժեշտ է փակել ոգուտ և վնասի հաշիվով: Իրանից հետո, այդ ձևով գտված «Նետտո» բաժանման կրճատվում է, այսինքն՝ բաժանման բոլոր հոգվածները միացվում են մի քանի դրուժական հոգվածների, վորոնք պարզ կերպով պատկերացնում են տնտեսության դրուժությանը և հնարավորություն են տալիս քննության առնել բաժանման և առաջ բերել կազմակերպության աշխատանքների հիմնական մոմենտները:

Ա կ տ ի վ	1 IV — 32 թ.		Պ ա ս ի վ	1 V — 32 թ.	
	Գումար	0/0		Գումար	0/0
I. ՇՐՋԱՆԱՌ. ՄԻՋՈՑՆԵՐ			I. ՍԵՓԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ		
1. Դրամական միջոցներ	25.000	2,7	Դրամագրություններ և ֆոնդեր	190.500	20,6
Նույն թվում հաշվարկ հաշիվ	20.300	2,1	Նույն թվում սեփական շրջան. միջոցներ		
2. Ապրանք. ցուք. արժեք	776.100	83,3	(23 VII-ի որոշման վրա)	91.400	9,9
Ն. Թ. նորմատիվ մնացորդներ	300.000	32,5	Ընդամենը. սեփ. միջ.	281.900	30,5
Սեղանային կուտակում	210.000	22,8			
Այլապես գնորդներին հանապարհված ապրանքներով	160.500	16,6	II. ՅԵՐԿԱՐԱՆՆԵՎ ՓՈԽԱՌ.	30.000	3,3
3. Դեբիտորներ	19.700	2,9	III. ԿԱՐՃԱՆՆԵՎ ՓՈԽԱՌ.		
Ընդամենը շրջ. միջ.	820.800	88,9	1. Պարտք Պետությանը	465.800	50,5
II. ԱՐՏԱՇԵՐՁ. ՄԻՋՈՑ.			Ն. Թ. պլան փոխառվ նյութակ. արժեք. կուտակ. համար	35.300	3,8
1. Գույք	80.000	8,7	Պլանային փոխառ. սեփ. նային ծախսերի համար	200.000	21,7
Ն. Թ. կապիտ. ծախսեր	30.000	3,3	Արտագրանային փոխառ. փոխառվում. գրեմաց հա.		
2. Փայքեր յեվ ակցիաներ	10.000	1,1	Նազ. փոխառվումներ	140.000	15,2
3. Կապիտալի պարտքեր	5.600	0,6	Ժամկետանց փոխառվ	90.500	9,8
4. Ապագա ծախսեր	6.500	0,7	Ժամանակավ. անձ. հաշիվ	145.200	15,7
5. Վնասներ	—	—	Ն. Թ. մատակարարողներ բանվորներ և ծառայողներ	11.700	1,3
			Աղգարանի ավանդներ	25.000	2,7
Ընդամենը արտաշրջ. միջ.	102.100	11,1	Ընդամենը կարճատև փոխառվ. միջոցներ	611.000	66,2
Բալանս	922.900	100,0	Բալանս	922.900	100,0

Այս տախտակից լերևում է, վոր կարճված բալանսի աղտիվը բաժանվում է լերևում հիմնական մասի — շարժուն աղտիվներ (մորել) և վոր շարժուն (իմմորել), այսինքն շրջանառու և վոր շրջանառու կապիտալներ (միջոցներ): Բալանսի պատկերը բաժանվում է սեփական և փոխառու միջոցների:

Բերած կարճած բալանսի հիման վրա կարելի է վորոշել տնտեսության ֆինանսական դրությունը հիմնական մոմենտները, այսինքն՝
 ա) Շրջանառության մեջ գտնվող դրամական լիկվիդ,
 բ) Շրջանառու դրամական մի մասի դրությունը և նրա տնտեսության հարաբերությունը դեպի շրջանառու դրամական լիկվիդացիա,
 գ) Շրջանառու դրամական առանձին մասերի հարաբերությունը իրար մեջ:

Որինակ. — Որինակ ընթացքում բալանսից լերևում է, վոր սեփական միջոցների կազմում — 311.900 ա. (սեփական միջոցների կազմին ենք մենք դասում նաև լերևաբաժան փոխառու միջոցները: Յերկարատև միջոցները սեփական և վոր փոխառու միջոցներին կցելը, բացառվում է նրանով, վոր այդ միջոցները արամագրվում են վորպես որոշ լերևաբաժան ժամկետով, սովորաբար մի քանի տարով, շրջանառությունից դուրս մնում են միայն 102.100 ուրբ., բոլոր մնացած միջոցները գտնվում են և մասնակցում են տնտեսության շրջանառության մեջ:

Ապա, կարճած բալանսից լերևում է, վոր կազմակերպության շրջանառու դրամական լիկվիդում է, Սեփական շրջանառու միջոցներից (այսինքն՝ սեփական միջոցներ 281.900 ուրբ. պլանս լերևաբաժան փոխառու միջոցներ 30.000 ուրբ. հանած արտաշրջանային միջոցներ 102.100 ուրբ.) 209.800 ուրբ. — 25,5%:

Կարճատև փոխառու միջոցներից 611.100 ուրբ. — 74,5%:

Ընդամենը 820.800 ուրբ. — 100,0%:

Սեփական և լերևաբաժան միջոցների հարաբերական չափը դեպի կարճատև միջոցները վորոշվում է հետևյալ ձևով. վերցնվում է փոխառու միջոցների հարաբերությունը (տվյալ որինակում 611.000 ա.) դիմաց սեփական միջոցների ընդհանուր գումարի (տվյալ որինակում 31900 ուրբ., այսինքն՝ սեփական միջոցները պլանս լերևաբաժան վարկերը 30.000 ուրբ.) այդպիսով հարաբերական չափը կազմում է 611000 ա. (281.900 ա. + 30.000 ա.) = 1 ա. 96 կոպ.:

Այդ ցույց է տալիս, վոր տնտեսության սեփական միջոցների (Ն. Թ. լերևաբաժան) ամեն մի ուրբ. դիմաց գալիս է 1. 96 կ. կոպ. փոխառու միջոցներ:

Սեփական շրջանառու միջոցների համեմատական չափը դեպի փոխառու միջոցները վորոշվում է այսպես՝ վերցնվում է սեփական միջոցների հարաբերությունը (այսինքն՝ 611000 ա.) — դեպի սեփական շրջանառու միջոցները, (վորոշք բաղկացած են 281.900 ուրբ. սեփա-

կան միջոցներից պլյուս 30.000 ռուբ. յերկարատև փոխ. միջոցները հանած արտաշրջանային 102100 ռ. միջոցները):

Դրանից հետո, համեմատական չափը կարտահայտվի հետևյալ կերպով՝ $611000 : 209.800 = 1 : 2 \text{ ռ. } 19 \text{ կ.}$

Այս համեմատական չափը ցույց է տալիս, վոր ամեն մի ռուբլու սեփական շրջանառու միջոցների դիմաց փոխառու միջոցները կազմում են 2 ռ. 91 կ.:

Շրջանառու դրամագլուխը տեղավորված է բալանսի ախտիվի հետևյալ արժեքներում՝

1. Դրամական միջոցներ . . . 25000 ռ. — 3,1⁰/₁₀
2. Ապրանքա-նյութեր . . . 776100 ռ. — 94,5⁰/₁₀
3. Դեբիտորներ . . . 19700 ռ. — 2,4⁰/₁₀

Ընդամենը 820.800 ռ. — 100,0⁰/₁₀

Լինում են դեպքեր, յորք արտաշրջանառու միջոցները ալիելի լեն, քան սեփական միջոցները (ն. թ. նաև յերկարատև միջոց.): Դա նշանակում է, վոր այդպիսի տնտեսության սեփական միջոցները մասնակցություն չունեն շրջանառության մեջ, վորովհետև գտնվում են անշարժ-արտաշրջանային միջոցների մեջ և վոր շրջանառության մեջ մասնակցություն ունեն միմիայն փոխառու միջոցները:

Նշած բալանսի անալիզի մի քանի մոմենտները, ի հարկե լրիվ պատկեր չեն ներկայացնում հայտարարելու համար կազմակերպության ֆինանսական դրությունը:

Տնտեսության ֆինանսական դրությունը ուսումնասիրելու համար անհրաժեշտ են մի շարք նյութեր, վորոնք բնորոշում են կազմակերպության տնտեսական գործունեությունը, ինչպես որինակ՝ ապրանքային մասսայի շրջանառությունը, շրջանառու դրամագլխի շրջանառությունը, շրջանառության ծախսերի դրությունը և այլն:

ՇՐՋԱՆԱՌՈՒ ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ ՇՐՋԱՆԱՌՈՒԹՅԱՆ ՎՈՐՈՇԵԼԸ

Շրջանառության մեջ գտնվող բոլոր միջոցների շրջանառության արագությունը հաշվի առնելու համար՝ անհրաժեշտ է կազմակերպության մի տարվա (կվարտալի կամ ալիելի պակաս ժամանակաշրջան) առևտրական շրջանառությունը բաժանել միջին դրամագլխի վրա: Հիշյալ քանակությունը բաժանելուց ստացված քանորդը ցույց կտա թե քանի անգամ է դրամագլուխը այդ ժամանակամիջոցում շրջել:

Յեթե շրջանառությունը վերցրված է վորոշ ժամանակաշրջանի համար, այն ժամանակ միջին շրջանառու դրամագլուխը հաշվի յե առնվում նույնպես նույն ժամանակաշրջանի համար:

Առևտրական շրջանառությունը կազմվում է ապրանքների և պատրաստի իրեղենների վաճառքից ստացված գումարներից, հանած ապրանքային տեղափոխումները (պահեստներից խանութ) փչացումները, բրակը, ընական պակասորդները, վորոշ ժամանակվա ընթացքում (ամիս, կվարտալ, տարի) մատակարարողներին վերադարձրած և վերամշակման հանձնված ապրանքները:

Շրջանառու դրամագլուխը, ինչպես այդ յերևում է վերը բերած որինակից, կազմված է ապրանքա-նյութային արժեքներից, վորոնք գործառնություն մեջ են դրված ուղյալ տնտեսության կողմից (ապրանքներ, պատրաստի իրեղեններ) և այդ կազմակերպության հաճախորդական գործառնություններով կապված յերրորդ անձերի պարտադրերից (դեբիտորներ, հաշվետու անձինք, հաշվարկային կամ ընթացիկ հաշիվ Պետբանկում):

Միջին շրջանառու դրամագլուխը վորոշվում է հետևյալ ձևով՝ վերցվում է բալանսի շրջանառու դրամագլխի գումարն առ հաշվետու շրջանի սկիզբը, գումարվում է առ հաշվետու շրջանի վերջը շրջանառու դրամագլխի գումարի հետ և բաժանելով յերկու մասի, վորոշվում է տնտեսության միջին շրջանառու դրամագլուխը:

Որինակ՝ կազմակերպության մի տարվա ապրանքային

շրջանառությունն է՝ 3.200.000 ռ.

Միջին շրջանառու դրամագլուխը . . . 395000 ռ.

Այստեղից շրջանառության արագությունը՝

$3200.000 : 395000 = 8,1$ անգամ տարեկան:

Դրամագլխի շրջանառության արագությունը որերով՝ $360 : 8,1 = 44,4$ որ, կամ կլորացնելով ստանում ենք 44 որ:

Այս նույն որինակը տալիս է դրամագլխի շրջանառության նույնանման արագություն, յեթե ընդունելու լինենք հաշվառման մի ուրիշ ձևայինքն՝ կազմակերպության որվա միջին շրջանառությունը վորոշվում է հետևյալ ձևով՝

Վերցնվում է կազմակերպության առևտրական վորոշ ժամանակաշրջանի շրջանառությունը և բաժանվում հաշվառու ժամանակաշրջանի որերի թվի վրա: Մեր որինակում դա կլինի $3.200.000 : 360 = 8,888$ ռուբլի:

Միջոցների շրջանառության արագությունը վերոշելու համար, անհրաժեշտ է շրջանառու դրամագլխի միջին դումարը բաժանել որվա միջին շրջանառության վրա:

Յեղնելով դրանից՝ միջոցների շրջանառության արագությունը կկազմի

$395.000 : 8.888 = 44,4$ որ:

Նույն հետեանքները կստանանք, յեթե դիմելու լինենք պրոֆ. Շերրի ձեռին:

Այդ դեպքում պետք է միջին շրջանառու գրամագուլիսը բազմապատկել հաշվետու ժամանակաշրջանի որերի թվի վրա և բաժանել շրջանառության վրա:

Ոգտվելով նույն որինակով, կստանանք՝

$$\frac{395000 \times 360}{3.200.000} = 44,4 \text{ որ:}$$

Ի նկատի պիտի ունենալ, վոր յեթե շրջանառությունը վերցվում է ինքնարժեքով, ուրեմն և շրջանառու գրամագուլիսը անհրաժեշտ է հաշվել ինքնարժեքով և ընդհակառակը, յեթե շրջանառությունը հաշվի է առնվում վաճառքի արժեքով՝ շրջանառու գրամագուլիսը անհրաժեշտ է վերցնել նույնպես վաճառման գնով:

Իրա համար կարևոր է շրջանառու գրամագուլիսի կազմում գտնվող ապրանքները հաշվել վաճառման գնով:

ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ՇՐՋԱՆԱՐԹՅԱՆ ԱՐԱՊՈՒԹՅՈՒՆԸ

Իմանալու համար թե քանի անգամ է ապրանքը շրջել (տարվա, կվարտալի կամ ամսվա ընթացքում), անհրաժեշտ է ապրանքների վաճառքի (կամ ինքնարժեքով) շրջանառությունը բաժանել ապրանքների միջին մնացորդի վրա վաճառքի գնով (կամ ինքնարժեքով): Այն թիվը, վորը ցույց է տալիս թե քանի անգամ հնարավորութուն ունի շրջելու այդ միջին ապրանքի պաշարը տվյալ ժամանակաշրջանում, վոչվում է ապրանքի շրջանառություն (оборотчиваемость товара): Բաժանելով տվյալ ժամանակաշրջանի որերի քանակը շրջանառության արագության թվի վրա, կստանանք ապրանքի շրջանառության արագությունը, արտահայտված որերով: Քանի ալիքի չե ապրանքի շրջանառությունը, այնքան շատ է կազմակերպության վաճառքի շրջանառության հնարավորությունը այն գրամագուլիսով, վորը զբաղեցրված է ապրանքի պաշարով: Այդ իսկ պատճառով, անալիզի լենթարկելով առևտրական կազմակերպության բալանսը, անհրաժեշտ է անալիզի լենթարկել ևս ապրանքների շրջանառությունը, վորպեսզի գաղափար ունենալ բավարար են արդյոք ոգտագործվում ապրանքներում զբաղեցրված կազմակերպության միջոցները, թե վատ:

Որինակ՝ 1. Ապրանքների միջին մնացորդը:

Ապրանքների մնացորդը առ 1 I	— 300.000	ռուբ.
» » » 1 IV	— 400.000	ռուբ.
» » » 1 VII	— 480 000	»
» » » 1 X	— 440.000	»
» » » 1 I	— 380.000	»

Ընդամենը 2.000.000 ռուբ.

Բաժանելով ցուցարարների թվի վրա, կստանանք— $2.000.000:5=400.000$ ու, վորը և կլինի ապրանքի միջին մնացորդը տարվա ընթացքում:

2-րդ. Ապրանքների շրջելու արագությունը. (быстрота оборачиваемости товаров):

Կազմակերպության տարեկան շրջանառությունը $3.200.000:400.000=8$ անգամ տարեկան:

3-րդ. Ապրանքների շրջանառության արագությունը՝ $360:8=45$ որ, այսինքն ապրանքների միջին պաշարը ծախսվում է 45 որվա ընթացքում:

Ապրանքների տարվա միջին պաշարի ալիքի ճշգրիտ հաշվառման համար հարկավոր է մնացորդները վերցնել առանձին ամիսներով (13 մնացորդներ), իսկ կվարտալային հաշվառման դեպքում— 4 մնացորդ: Յեթե բալանսի անալիզի համեմատությունից կարգվի, վոր ապրանքների շրջելը (оборачиваемость) դանդաղում է, ուրեմն դա ահազանգ է այն մասին, վոր կազմակերպությունը կարող է կանգնած լինել ապրանքների կուտակման (затоваривание) առաջ:

Ապրանքների կուտակման գոյություն դեպքում, անհրաժեշտ է, վոր բանկի բաժանմունքը մանրամասնորեն ծանոթանա կազմակերպության ապրանքների պաշարի հետ, վորպեսզի անմիջապես ձեռք առնի համապատասխան միջոցներ:

Յենթադրենք, վոր ՓԲԿ (ՋԲԿ)-ի դիրեկտիվ բալանսով վաճառքի շրջանառությունը կվարտալի ընթացքում հաստատված է 270000 ու. սահմաններում, իսկ ապրանքների շրջանառության արագությունը— 20 որ: ՓԲԿ փաստացի բալանսով ապրանքների մնացորդներն արտահայտվել են 75.000 ռուբլիով, ինկատի առնելով 20.000 ռուբ. շրջանառությունը, կամ ուրիշ խոսքով՝ ապրանքաշրջանառությունը ըստ որերի կկազմի— 25 որ, այսինքն՝ ըստ բալանսի ապրանքների մնացորդները դուրս լեկան գերազանցրված:

Ապրանքներն շրջանառությունը ըստ դիրեկտիվ թվի 20 որվա շրջանառության պայմաններում ապրանքների մնացորդների գումարը պիտի կազմի (270.000:90) 20 = 60000 ու.:

Ուրեմն, բալանսի անալիզը ցույց է տալիս, վոր ապրանքային մնացորդները ապրանքաշրջանառության նորմալ դեպքում չպետք է ավելանա 15.000 ռուբլիով:

Ապրանքաշրջանառության Բանկի բաժանմունքները պիտի է հատուկ ուշադրություն դարձնեն, ունենալով մշտական և անշեղ հսկողություն ապրանքային մնացորդների հոգվածի վրա, վորոնք պիտի համապատասխանեն ապրանքաշրջանառությունը անխափան կերպով ապահովեցնող ապրանքների նորմալ պաշարին:

ԻՆՉՊԵՍ ԲԱԼԱՆՍԻ ԱՆԱԼԻԶԻ ՔՆՆՈՒԹՅՈՒՆ

Ո Ր Ի Ն Ա Կ

Ա Վ ա թ լ	1 I — 31 թ.		1 I — 32 թ.		Պ ա ս թ լ	1 I — 31 թ.		1 I — 32 թ.	
	Գումար	%	Գումար	%		Գումար	%	Գումար	%
I ՇՐՋԱՆԱՌՈՒ ՄԻՋՈՑ.					I. ՓՈՋԱՆԱՌՈՒ ՄԻՋՈՑ.				
Գրամարկի և հազարի					Պետական	1530,0	37,5	1640,0	37,6
Հազ. Պետականի	300,0	7,3	510,0	11,7	Կրեդիտորներ	480,0	11,7	110,0	2,5
Ապրանք-նյութ. արժեք-ներ	3260,0	80,1	3350,0	76,8	Ընդամ. փոխառ. միջոց.	2010,0	49,2	1750,0	40,1
Գեղեցիկներ (փոխառաբանություն)	100,0	2,4	70,0	1,6	II. Սեփական ՄԻՋՈՑ.				
Ընդամ. շրջան. միջոցներ	3680,0	89,8	3930,0	90,1	Գրամարկի և ֆրան-կեր	625,0	15,3	2160,0	49,5
II. ԱՐՏԱՇՐՋԱՆԱՌ. ՄԻՋ.					Ոգուտ	1440,0	35,5	450,0	10,4
Գույք	415,0	10,2	430,0	9,9	Ընդամ. սեփ. միջոցներ	2065,0	50,8	2610,0	59,9
Ընդամ. արտադրանառ.									
միջոց.	415,0		430,0	9,9					
ԲԱԼԱՆՍ	4075,0	100,0	4360,0	100,0	ԲԱԼԱՆՍ	4075,0	100,0	4360,0	100,0

Բերած նետոտ բալանսի լեզրափոխումը անհրաժեշտ է կազմել մոտավորապես հետևյալ ձևով.

Նետոտ բալանսի առ 1 I — 32 թ. ընդհանուր գումարը կազմում էր 4360.000 ուրբ ի դիմաց 4075000 ուրբ. առ 1 I — 31 թ.: Մի տարվա աշխատանքի ընթացքում բալանսը ավելացել է 7,0% -ով, կամ արտադրանք 285.000 ուրբիով, մինչդեռ ՓԲԿ. (ՉԲԿ)-ի ապրանքա-վաճառքի շրջանառությունը աճել է 20% -ով:

Այս հանգամանքը պիտի ընդունել վորպես կազմակերպության աշխատանքի զբաղման կողմը:

Հաճախ լինում է, վոր նետոտ բալանսի աճումը առաջ է գալիս ի հաշիվ արտադրանառու միջոցների (անշարժ ակտիվներ) ավելացման: Յեթե այդպիսի ավելացում առաջանա ի հաշիվ հատուկ բաշխումների (ассигнования из БДК, ФДК կամ բյուջեից), այդ դեպքում այդ աճումը պիտի ընդունել նորմալ: Յեթ ընդհակառակը, յեթե արտադրանառու միջոցների աճումը առաջ է գալիս ի հաշիվ սեփական շրջանառու միջոցների, այդ դեպքում դա բացասական մոմենտ է:

ՓԲԿ-ի (ՉԲԿ-ի) միջոցների տեղավորումը համեմատաբար 1931 տարվա ավելանքի հետ բարելավել է: Առ մեկն հունվար 1931 թ. շրջանառությանը մասնակցող արժեքներում գտնվում էր բոլոր միջոցների 89,8% -ը, շրջանառության չմասնակցող գույքում է արժեքներում — 10,2%: Մի տարվա ընթացքում շրջանառու միջոցները աճել են 270 հազար ուրբ. և կազմել են առ 1 I — 32 թ. 3930 հազ. ուրբ., կամ բալանսի 90,1%: Արտադրանառու միջոցները պակասել են 15 հազար. ուրբիով, բալանսի տեսակարար կշռի մինչև 9,9% իջեցնելով: Շրջանառու միջոցների ավելացումը առաջացել է զլխավորապես ի հաշիվ զբաղման միջոցների, վորոնց գումարը 300 հազ. ուրբիով, կամ առ 1 I — 31 թ. բալանսի 7,3% հասել է 510 հազար ուրբիով, կամ առ 1 I — 32 թ. բալանսի 11,7% -ը:

Ապրանքանյութական արժեքները աճել են այն ժամանակ, յիբր պակասել է տեսակարար կշիռը, այսինքն՝ 3260 հազարից, կամ առ 1 I — 31 թ. բալանսի 80,1% -ից մինչև 3350 հազար, կամ առ 1-ը հունվարի 1932 թ. բալանսի 76,8%:

Մի տարվա ընթացքում սեփական միջոցները ավելացվել են 545 հազար ուրբիով (աճում 26,4%) և կազմել են առ 1 I — 32 թ. բալանսի 59,9% -ը ի դիմաց առ 1 I — 31 թ. բալանսի 50,8% -ի: Դրա համապատասխան, փոխառու միջոցների դերը ըստ բալանսի իջել է 49,2% -ից մինչև 40,1% -ի:

Արտադրանքի փոխառու միջոցները պակասել են 260 հազար ուրբիով: Փոխառու միջոցների կրճատվելը առաջ է լինել կրեդիտոր-

1105 2478 37

ների պարտքի պակասման գծով, վորը անհրաժեշտ է ընդունել վորպես կազմակերպութեան աշխատանքի զբաղման մեմենտ:

Շրջանառութեան մեջ գտնվող սեփական միջոցները նույնպես ավելացել են՝ առ 11 — 31 թ. շրջանառութեան մեջ գտնվում էր սեփական միջոցներ 1.650 հազար, կամ բոլոր շրջանառութեան միջոցների 45,10%-ը: Առ 11 — 32 թ. շրջանառութեան մեջ գտնվող սեփական միջոցները բարձրացել են մինչև 2,180 հազար ուրբուլ, վոր կազմում էր արդեն բոլոր շրջանառութեան միջոցների 55,60%-ը:

Այդպիսով, բոլոր վերը հիշածներէ հիման վրա ՓԻԿ-ի միջոցներէ տեղավորումը պիտի համարել բավական բարենպաստ: Կազմակերպութունը իր անցած տարվա տնտեսական աշխատանքների մեջ ունեցել է իրական հաջողութիւններ իր ֆինանսական բազայի բարելավման ու ամրապնդման գործում:

ԲԱՆԱՆՍՆԵՐԻ ԴԻՆԱՄԻԿԱՆ

Կազմակերպութեան ֆինանսական դրութեան ճիշտ գնահատման համար, բավական է մի թվականի համար կատարած բալանսի անալիզը, վորովհետեւ այդպիսի անալիզը չի տալիս կազմակերպութեան տնտեսական կյանքի զարգացման պատկերը, չի նշում այն փոփոխութիւնները, վոր տեղի յեն ունենում տնտեսութեան մեջ:

Այդիսկ պատճառով կազմակերպութեան ֆինանսական դրութեանը հայտնաբերելու համար, անհրաժեշտ է ոգտվել այսպես կոչված համեմատական բալանսով, (сравнительный баланс):

Համեմատական բալանսը ստացվում է կողք-կողքի դնելով իրար հաջորդող միատեսակ հաշվետու շրջանի—ամիս, կվարտալ, կամ տարի. բալանսներից:

Այդ բալանսների իրար հետ համեմատութիւնը և նրանց համադատասխան անալիզը հնարավորութիւն են տալիս հայտնաբերելու կազմակերպութեան ֆինանսական դրութիւնը, ֆինանսական դրութեան մեջ տեղի ունեցած փոփոխութիւնները ու նույնպես նախագծել այն ուղիները, վորոնք անհրաժեշտ են կազմակերպութեան առողջացման համար:

Մի այդպիսի իրար հաջորդող բալանսների համեմատութիւնը պիտի պարզ կերպով հայտնաբերի տնտեսական պրոցեսների ու հետեւանքների դինամիկայի (շարժման) հիմնական մոմենտները, վոր տեղի յեն ունենում բալանսում: Այդ համեմատութիւնը նույնպես պիտի հայտնաբերի թե ինչ միջոցների հաշվին է կատարվում բալանսի ավելանալը կամ պակասելը՝ իր միջոցների հաշվին, թե փոխառութիւնների, արագանում է թե դանդաղում միջոցների շրջանառութեան արագ-

գութիւնը (скорость обращения средств), ինչպես են ոգտագործվում փոխառութիւն միջոցները շրջանառութեան համար անհրաժեշտ դրամագլխի մեջ, ինչպիսի թեքումներ ունեն բալանսի առանձին հոդվածները համեմատաբար այն նորմաների հետ, վոր նախատեսված են տվյալ կազմակերպութեան համար կազմած վերագաս մարմինների կողմից դիրեկտիվ բալանսով, վորի իրագործման նա պարտավոր է ձգտել, տեղի չունի արդէք կազմակերպութեան միջոցների զգալի ներդրումներ անհրաժեշտ միջոցների մեջ, ավելանում է թե պակասում դերիտորական ու կրեդիտորական պարտքը, տեղի ունի արդէք առևտրական վարկավորում և արտապլանային պասսիվների գոյացում, տեղի ունի արդէք ապրանքների կուտակում, ինչպես է փոփոխվում ապրանքների շրջանառութեան արագութիւնը, ինչ են երկացացում ապրանքների մնացորդների դինամիկան, ինչպես են գնում կուտակումները և այլն:

Առ մի քանի թվականներ դտած բալանսները համեմատելիս, անհրաժեշտ է համեմատել ակտիվի և պասսիվի առանձին հաշիվների միջոցների մեծութիւնը և բալանսի չափը: Միևնույն ժամանակ անհրաժեշտ է, վորպեսզի այդ բալանսների ժամանակամիջոցը լինի միատեսակ (ավելի լավ է վերցնել ամսեկան կամ կվարտալային): Համեմատել պետք է վոչ միայն արտոյուտ գումարները, այլ և տոկոսային փոխհարաբերութիւնները դեպի բալանսը:

Այդպիսի մի համեմատութիւն յերևում է հետևյալ տախտակից:

Աղյուսակ	1 X-32 թ.		1 I-31 թ.		1 IV-32 թ.		1 I-32 թ.		1 X-31 թ.		1 I-32 թ.		1 IV-32 թ.	
	Գումար	%	Գումար	%	Գումար	%	Գումար	%	Գումար	%	Գումար	%	Գումար	%
Աղյուսակ	Պ ա ս ի զ													
I. ՇՐՋԱՆԱՐ ՄԻՋՈՑ	I. ՓՈՆԱՆՈՒ ՄԻՋՈՑ													
Գումարակ	45,0	3,7	50,0	4,4	60,0	5,5	Պետական		370,0	31,2	320,0	28,4	318,0	28,9
Ապրանք-նյութ-արժեք	510,0	43,0	550,0	48,9	560,0	50,9	Կրեդիտորներ		250,0	21,1	185,0	16,4	97,0	8,8
Գնեցողներ	300,0	25,3	225,0	20,0	170,0	15,5	Ընդամ. փոխառ. միջոց		620,0	52,3	505,0	44,8	415,0	37,7
Ընդամ. շրջանառ. միջ.	855,0	72,0	825,5	73,3	790,0	71,9	II. ՍԵՓԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑ							
II. ԱՐՏԱՆՈՒՄ ՄԻՋ.							Փայերի դրամագրուի		70,0	5,9	80,0	7,1	85,0	7,7
Գումար	330,0	28,0	300,0	26,7	310,0	28,1	Ուղուտ		495,0	41,8	540,0	48,1	600,0	54,6
Ընդամ. արտադր. միջոց.	330,0	28,0	300,0	26,7	310,0	28,1	Ընդամ. սեփական. միջ.		565,0	47,7	620,0	55,2	685,0	62,3
Բալանս	1185,0	100	1125,0	100	1100,0	100	Բալանս		1185,0	100	1125,0	100	1100	100,0

Կարճագ. բալանսից (сверхнудный баланс) լերևում է, վոր շրջանառու դրամագրուի կազմված է հետևյալից՝

Ան 1 X-31 թ. 0 Ան 1 I-32 թ. 0 Ան 1 IV-32 թ. 0

1. Սեփական շրջանառու միջոցներ	235,0	27,5	320,0	38,8	375,0	47,5
2. Փոխառ. միջոցներ	620,0	72,5	505,0	61,2	415,0	52,5
Ընդամենը	855,0	100,0	825,0	100,0	790,0	100,0

Քննության առնելով ակտիվի մեջ տեղի ունեցող փոփոխությունները, մենք հաստատում ենք.

1. Ապրանքների մեջ ներդրված միջոցների ավելանալը.
2. Գույքի մեջ ներդրված միջոցների պակասելը,
3. Դեբիտորների հաշվով պարտքի խիստ կրճատվելը:

Կազմակերպության միջոցների տեղավորումը պիտի համարել բարենպաստ:

Վերադարձի քննության առնել ապրանքների մնացորդների տվյալները, անհրաժեշտ է հետևել, թե ինչ կերպ է փոփոխվել տվյալ ժամանակամիջոցում ապրանքի վաճառքի շրջանառությունը: Ապրանքա-նյութական արժեքների աճումը ընթացում է շրջանառությունների համապատասխան ավելացման հետ, ուրիմն մնացորդների այդպիսի աճումը պիտի համարել նորմալ լերևույթ: Յեթե շրջանառությունն ավելանում է ավելի դանդաղ, քան մնացորդները, կամ մնացորդները ավելանալուց շրջանառությունները կրճատվում են ուրեմն այդ հանգամանքը ցույց է տալիս, վոր գոյություն ունի տպրանքների մնացորդների հետ կապված վորոշակի անհատություն և ապրանքների կուտակում:

Յենթադրենք, վոր քննության առած ժամանակամիջոցի շրջանառությունները տալիս են հետևյալ աճումը՝

1 X-ից մինչև 1 I — 660,0 հազ. ռուբ., աճման 0%-ը — 100,0

1 I-ից մինչև 1 IV — 1100,0 հազ. ռուբ. աճման 0%-ը — 166,7

Ապրանքային մնացորդները ավելացել են 510 հազարից մինչև 560 հազար ռուբլու, այսինքն 9,80%-ով, իսկ շրջանառությունը աճել է 55,70%-ով: Ապրանքաշրջանառությունն որեքով կկազմի՝

IV-րդ կվարտալում — 72 որ:

I-ին կվարտալում — 45 որ:

Հետևաբար, ապրանքների մնացորդների ավելացումը կուտարյալ առողջ մի լերևույթ է, վորովհետև միաժամանակ տեղի ունի ապրանքաշրջանառության արագացում:

4) Ավելանում են դրամական միջոցները, վորը բացատրվում է շրանառության ավելացումով:

Բալանսի մեծությունը ի դիմաց հոկտեմբերի 1931 թ. կրճատվել է 85 հազար ռուբլիով, վորը ի նկատի առնելով վաճառքի շրջանառությունների ավելացումը, պիտի ընդունել վորպես դրական լերևույթ, վորովհետև կազմակերպությունը կարողացել է ձեռք բերել իր շրջանառու դրամագրի մեծ խտացում:

Բալանսի պաասիվում տեղի լին ունեցել հետևյալ փոփոխությունները՝

1. Ոգևորի աննշան աճում, թե արտոլյուտ և թե համեմատական չափով:

2. Փայադրամագլխի աննշան ավելացում:

3. Կրեդիտորական պարտքի խիստ կրճատում:

4. Բանկային միջոցների բավականաչափ իջեցում, վոր նշան է կազմակերպության ֆինանսական ունակության: Իսկ անալիզի լին-թարկելով շրջանառու միջոցների դրուժյունը, մենք տեսնում ենք առ 1-ը հոկտեմբերի կազմակերպությունն ունեք սեփական շրջանառու միջոցներ 235 հազար ռուբլ., կամ 27,5 տոկոս, առ 1-ը հունվար 320 հազ. ռուբլ., կամ 38,8 տոկոս և առ 1-ը ապրիլի 375 հազար ռուբլ., վոր կազմում է արդեն 47,5 տոկոս:

Դրա համեմատ շրջանառության մեջ տեղի ունի ներգրաված միջոցների (привлеченные средства) անկում: Այսպես, յեթե առ 1-ն հոկտեմբեր ներգրաված միջոցները կազմում էին 72,5 տոկոս, իսկ առ 1-ը հունվարի 61,2 տոկոս և առ 1-ն ապրիլի արդեն 52,5 տոկոս: Բո-լոր վերը հիշածը նշան է բալանսի կառուցվածքի և ակտիվով միջոց-ների տեղավորման բարելավմանը:

Փ. Բ. Կ. (ՋՐԿ)-ի առ 1I—31 ր. յեվ 1I—32 ր. յեզրափակման բա-լանսների (заключительные балансы) գործնական վերլուծումը յեվ ՋՐԿ ֆինանսական դրույթյան մասին յեզրակացություն թալր:

(Տես հետևյալ յերեսի տախտակ)

Ո գ յ ա յ ի վ	Ո գ յ ա յ ի վ			Ո գ յ ա յ ի վ			Ո գ յ ա յ ի վ		
	Առ 1I—31 ր.	Առ 1I—32 ր.	Առ 1I—32 ր.	Առ 1I—31 ր.	Առ 1I—32 ր.	Առ 1I—32 ր.	Առ 1I—31 ր.	Առ 1I—32 ր.	Առ 1I—32 ր.
Հոգվածները անունը	Գու-մար	Տեսակ	Հափք	Գու-մար	Տեսակ	Հափք	Գու-մար	Տեսակ	Հափք
	Գու-մար	Տեսակ	Հափք	Գու-մար	Տեսակ	Հափք	Գու-մար	Տեսակ	Հափք
I. ՇՐՋԱՆԱՌՈՒ ՄԻՋՈՑՆԵՐ									
Դրամական միջոցներ և հաշվարկ. հաշիվ Պետրանկում	79,7	7,1	204,7	11,7			581,7	51,3	556,6
Ազգայն-յուրթ-արժեքներ	742,3	65,5	1035,7	58,9			110,7	9,7	85,6
Ն. թ. սեզոնային կուտակում	210,0	18,5	300,0	17,0			200,0	17,7	225,0
Գեղեցիկներ	126,8	11,2	183,8	10,4			271,0	23,9	130,0
Ընդամենը ընդ. միջ.	948,8	83,8	1424,2	81,0			—	—	116,0
II. ԱՐՏԱՆԸՐՋԱՆԱՌՈՒ ՄԻՋՈՑՆԵՐ							21,2	1,9	112,0
Ազգայն. թղթեր, վալյուր, վալյա-վճարներ վերադառ հիմնարկ.	74,6	6,5	105,1	6,0			20,7	1,8	215,0
Գույք	98,0	8,7	210,8	11,9			623,6	55,0	883,6
Ապագա ժաման. ծախքեր	11,4	1,0	18,7	1,1			119,8	10,6	117,9
Ընդամ. արտադր. միջ.	184,0	16,2	334,6	19,0			734,4	65,5	1001,5
III. ՍԵՓԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ									
Փայադրամագլուխներ							174,5	15,4	334,7
Մյուս դրամագլուխ. և ֆոնդեր							117,6	10,3	179,2
Որոշում							97,3	8,7	243,4
Ընդամ. սեփ. միջոցներ							389,4	34,4	757,3
Ը Մ	1132,8	100,0	1758,8	110,0			1132,8	100,0	1758,8
Ը Մ									

Փ. Բ. Կ-ի (ԶՐԿ) ԲԱԼԱՆՍԱՅԻՆ ԼՈՒԾԱՐՔԱՅՆՈՒԹՅՈՒՆԸ
(БАЛАНСОВАЯ ЛИКВИДНОСТЬ)

Փ. Բ. Կ. (ԶՐԿ-ի) շրջանառու միջոցներն ըստ 1-ը հունվարի 1932 թ. բալանսի կազմում են 1,424,2 հազ. ռուբլի, կամ բալանսի հաշվեգումարի 81,0 տոկոսը, իսկ անշարժ ակտիվները — 334,6 հազ. ռուբլի, կամ հաշվեգումարի 19,0 տոկոսը:

Արժեքների և հաշվարկային պարտադրերի ընդհանուր գումարը, վորոնք գտնվում են ՓԲԿ-ի տրամադրության տակ առ 11 — 32 թ., կազմում է 1,758,8 հազ. ռուբլ.:

ԶՐԿ-ի ընդհանուր պարտքը առ նույն թիվը կազմում է 1001,5 հազ. ռուբլ., կամ նեոտո բալանսի հաշվեգումարի 56,9 տոկոսը:

Համեմատելով — ԶՐԿ-ի տրամադրության տակ գտնվող առ 1-ը հունվարի 1932 թ. արժեքների և հաշվարկային պարտադրերի գումարը կազմակերպության վրա եղած պարտաթղթերի գումարի հետ, մենք տեսնում ենք, վոր ԶՐԿ-ի պարտքը մարելու համար կազմակերպության ունի 757,3 հազ. ռուբլուց ավելի ռեալ արժեքներ:

Առ 1-ն հունվարի 1931 թ. բալանսային լուծարժանության գործակիցը (коэффициент) կազմում է 389,4 հազ. ռուբլ. կամ 367,9 հազ. ռուբլիով ավելի պակաս, քան առ 1-ն հունվարի 1932 թ.:

Փ. Բ. Կ-ի (ԶՐԿ-ի) ԳՈՐԾԱՌՆԱԿԱՆ ԼՈՒԾԱՐՔԱՅՆՈՒԹՅՈՒՆԸ
(ОПЕРАТИВНАЯ ЛИКВИДНОСТЬ)

Փ. Բ. Կ-ի շրջանառու դրամագլուխը առ 1-ն հունվար 1932 թ. կազմում է 1424,2 հազար ռուբլ., կամ նեոտո-բալանսի հաշվեգումարի 81,0 տոկոսը, իսկ Փ. Բ. Կ-ի առ նույն թվի ընդհանուր պարտքը կազմում է 1001,5 հազ. ռուբլի, կամ նեոտոի վերածած բալանսի հաշվեգումարի 56,9 տոկոսը: Այստեղից լերևում է, վոր առ 11 — 31 թ. բալանսի գործառնական լուծարժանության գործակիցը կազմում է 24,1 տոկոս (81,0 — 56,9)-ի դիմաց առ 1-ը հունվ. 1931 թ. համապատասխան ցուցաբարի 18,2 տոկոսը:

Փ. Բ. Կ-ի ԲԱԼԱՆՍԻ ՎՃԱՐՈՂԱԿԱՆ ՈՒՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ
(ПЛАТЕЖНОСПОСОБНОСТЬ БАЛАНСА)

Փ. Բ. Կ-ի բալանսի վճարողական ունակությունը վորոշելու համար, պիտի ունենալ հետևյալ մոտեցումը:

Յենթադրենք, վոր բալանսի անալիզի հիման վրա պարզվում է, վոր Փ. Բ. Կ-ի դրամագլխի միջին շրջանառության ժամկետը կազմում է 50 որ, իսկ բանկային վարկի ժամկետը (տես համապատաս-

խան բաժինը) 36 վոր, այսինքն՝ տարբերությունը կազմում է 14 որ: Հիշած ժամկետի տարբերության (14 որ) ֆինանսավորման համար ՓԲԿ-ը իր տրամադրության տակ պիտի ունենա շրջանառության մեջ մշտական միջոցներ:

$$\frac{\text{Շրջանառու դրամագլուխ } 1.424 \text{ հազ. ռուբ.} \times 14}{50 \text{ (դրամագլխ. շրջանառ.)}} = 398.000 \text{ (կը-}$$

վոր թվով):

Առ 1-ը հունվար 1932 թ. բալանսով շրջանառության մեջ գտնվում են 540,6 հազ. ռուբլ. մշտական միջոցներ, վորոնք վորոշվում են հետևյալ ձևով՝ վերցվում են սեփական միջոցները 757.300 ռուբլ. պլուս լերկարատն փոխառու. միջոցները 117.900 ռ., հանած 334.600 ռուբլ. արտաշրջանային միջոցները:

Շրջանառության մեջ գտնվող մշտական միջոցները կազմում են այսպես կոչված բանվորական շրջանառու դրամագլուխ (рабочий оборотный капитал):

Այստեղից կարելի է լերկալացնել, վոր տվյալ դրամաշրջանառության 50 որյա միջին արագությունը բանկային վարկի 36 որյա միջին ժամկետի պայմաններում՝ բանկային փոխառության ժամանակին մարումը ղժվարության չպիտի հանդիպի:

ՓԲԿ ԵՐԶԱՆԱՌՈՒ ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽՐ ՐԱՏ ՈՐԱՆ ՖԻՆԱՆՍԱՎՈՐՈՂ ԱՊՐԵՅՈՒՐ-ՆԵՐԻ ԿՏՐՎԱԾՈՎ (в разрезе):

Շրջանառու դրամագլխի ֆինանսավորող աղբյուրները	Շրջանառու դրամագլուխ		Շրջանառու դրամագլուխ	
	11—31 թ.	Տեսակարար կշիռ	11—32 թ.	Տեսակարար կշիռ
ա. Պարտադրեր (կարճատև և լերկարատև)	713,4	78,3	1001,5	70,3
բ. ՓԲԿ-ի սեփական շրջանառու միջոցներ	205,4	21,7	422,7	29,7
Ընդամենը	918,8	100,0	1424,2	100,0

Շրջանառու դրամագլխի ֆինանսավորող աղբյուրները	Շրջանառու դրամագլուխ		Շրջանառու դրամագլուխ	
	11—31 թ.	Տեսակարար կշիռ	11—32 թ.	Տեսակարար կշիռ
ա. Պարտադրեր (կարճատև)	623,6	65,7	883,6	62,0
բ. Շրջանառության մեջ գտնվող մշտական միջոցներ	325,2	34,3	540,6	38,0
Ընդամենը	948,8	100,0	1424,2	100,0

նշած աղյուսակների հիման վրա կարելի է դալ հետևյալ խզրակա-
ցութիւնը՝

1. Առ 1/1—31 թ. սեփական շրջանառու միջոցները ֆինանսա-
վորել են ՓԲԿ-ի շրջանառու զրամագրութիւնը 21,7 տոկոսի չափով, իսկ
առ 1/1—32 թ.—29,7 տոկոսի չափով:

2. Առ 1/1—31 թ. շրջանառութեան մեջ գտնվող մշտական միջոց-
ները ֆինանսավորել են ՓԲԿ-ի շրջանառու զրամագրութիւնը 34,3 տոկո-
սի չափով, իսկ առ 1/1—32 թ.—38,0 տոկոսի չափով:

Այս ցուցարարները նշան են ՓԲԿ-ի ֆինանսական բազայի զգա-
լի չափով ամրապնդման:

ՓԲԿ-ի առ 1/1—32 թ. ֆինանսական զրութիւն մասին լրիվ պատ-
կեր ունենալու համար, անհրաժեշտ է բերել մի շարք համեմատական
տվյալներ, կողք-կողքի դնելով յերկու կից (կամ մի շարք իրար կից)
բալանսային տվյալներ (смежных балансовых данных):

Ա. Կ Տ Ի Վ Ո Վ.

1. ՓԲԿ-ի զրամական միջոցները իր տեսակարար չափով առ
1/1—32 թ. բռնում են 7,1 տոկոս և առ 1/1—32 թ. 11,7 տոկոս:

Դրամական միջոցների տեսակարար չափի զգալի աճումը անհրա-
ժեշտ է դնահատել, իբրև բացառական յերևույթ, վորը ցույց է տալիս
ՓԲԿ-ի կողմից կանխիկ զրամական ռեսուրսների այնքան էլ վոչ ճկուն
գործադրութիւն (маневрирование): Մակայն առֆինալանների բոլոր
ցուցարարների կատարման դեպքում (ապրանքային մնացորդներ, փա-
յեր, կանխավճարներ և այլն), կարող է տեղի ունենալ ռեսուրսների
լրացուցիչ մոբիլիզացիա (որինակ, դերիտորները), ապրանքա և զրա-
մագրի շրջանառութեան արագացումը, առևտրական կետերի զարգա-
ցումը, կազմակերպութեան զրամական միջոցների աճումը հաշվարկա-
յին կամ ընթացիկ հաշիվներով և այլ դեպքում դա պիտի ընդունել
վորպէս զրական յերևույթ:

2. Ապրանքա-նյութական արժեքները առ 1/1—31 թ. ի դիմաց
1/1—32 թ. մնացորդների՝ աճել են 39,5 տոկոսով, այն ժամանակ,
յերբ իջել է տեսակարար չափը. (65,5 տոկոս առ 1/1—31 թ. և 58,9
տոկոս և առ 1/1—32 թ.):

Յենթադրենք, վոր ՓԲԿ-ի վաճառքի շրջանառութիւնները 1931 թ.
ի դիմաց 1932 թ. աճում են ցույց տալիս 45,6 տոկոսով: Յեթե մենք
համեմատենք ապրանքային մնացորդների աճումը (39,5 տոկոս) վա-
ճառքի շրջանառութիւնների աճման հետ (45,6 %), ուրեմն հարկավոր
կլինի ընդունել, վոր ՓԲԿ-ի շրջանառութիւնն աճել է տվիւր արագ,
քան ապրանքային մնացորդները:

ՓԲԿ-ի ՍԵՓԱԿԱՆ ՅԵՎ ՅԵՐԿԱՐԱՏԵՎ ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ ՀԱՐԱԲԵՐՈՒ-
ԹՅՈՒՆ Ի ԴԻՄԱՑ ՓՈԽԱՌՈՒ ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ

ՓԲԿ-ի ամեն մի սեփական ուղարկու դիմաց ընկնում է փոխառու
միջոցներ՝

Առ 1/1—31 թ.

1 ու. 22 կ.

Առ 1/1—32 թ.

1 ու. — կ.

ՍԵՓԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆԱՌՈՒ ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԴԵՊԻ
ՓՈԽԱՌՈՒ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ

Շրջանառութեան մեջ գտնվող ամեն մի սեփական ուղարկու դիմաց
ընկնում է փոխառու միջոցներ՝

Առ 1/1—31 թ.

1 ու. 91 կ.

Առ 1/1—32 թ.

1 ու. 63 կ.

ԲԱՆԱՆՍԻ ՀՈԴՎԱԾՆԵՐԻ ԸՍՏ ԱԹԵՎՏՐԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆԱՌՈՒԹՅԱՆ
ՈՐԵՐԻ ՎՈՐՈՇԵԼԸ

Բալանսի բոլոր մասերի, թե ակտիվի և թե պասսիվի—հազմա-
կերպութեան ըստ առևտրական շրջանառութեան որերի համար (в днях
торгового оборота) գոյութիւն ունի արտահայտելու մի ձև:

Այսպէս, յեթե կազմակերպութիւնը ունի ապրանքի մնացորդնե-
րում (ըստ բալանսի) 800 հազար ուրբ. գումար, իսկ ամենորայ շրջա-
նառութիւնը միջին թվով կազմում է 40 հազար ուրբ., ուրեմն դա
նշանակում է, վոր ապրանքներում զբաղեցրված է կազմակերպութեան
շրջանառութեան 20 որը, կամ զրամագրութիւնը հապաղում է ապրանքնե-
րում 20 որ:

Նույն ձևով արտահայտում են նաև բալանսի մյուս հոդվածները:
Յեթե, որինակի համար, նույն շրջանառութեան սահմաններում, դերի-
տորական պարտքի մնացորդը հավասար է 400.000 ուրբ., իսկ զրա-
մարկի մնացորդը կազմում է 60.000 ուրբ., ուրեմն նշանակում է, վոր
դերիտորները հավասար են 10 որվա, իսկ զրամարկը հավասար է 1,5
որվա առևտրական շրջանառութեան:

Ակտիվի հաշիվների ըստ առևտրական շրջանառութեան որերի
արտահայտելը ցույց է տալիս՝ թե վորքան ժամանակով շնորհիվ բե-
րած մնացորդների՝ հապաղում է բալանսի ակտիվում զբաղեցրված ամ-
բող զրամագրի շրջանառութիւնը:

Բերած որինակներում ակտիվի հաշիվներով միջոցների ընդհա-
նուր հապաղումը կազմում է 31,5 որ (20 + 10 + 1,5):

Այդպիսով, բալանսի շրջանառությունը որերով արտահայտելու դեպքում, անհրաժեշտ է ակտիվի բոլոր հաշիվների մնացորդները բաժանել կազմակերպության որվա միջին շրջանառության վրա: Ստացած քանորդը տալիս է զրամագլխի շրջանառության հապաղումը ակտիվի բոլոր հաշիվներով: Նույն ձևով հաշվի յե առնվում պասսիվի ամեն մի հոդվածը: Արտահայտելով ակտիվի և պասսիվի բոլոր մասերը ըստ առևտրական շրջանառության որերի, հնարավոր է դառնում վորոշել, թե բալանսի ակտիվում զբաղեցրած միջոցների վոր մասն է ծածկվում կամ ֆինանսավորվում սեփական միջոցներով և բանկային վարկերով:

Արտահայտելով բալանսի հոդվածները ըստ առևտրական շրջանառության որերի, հնարավոր է հեշտ կերպով վորոշել, ի հաշիվ վոր հոդվածի լե դանդաղում միջոցների շարժումը և ի հաշիվ վոր հոդվածի հնարավոր է արագացնել զրասական միջոցների շարժումը:

Վորոշելով պլանավորման կարգով բալանսի ամեն մի հոդվածի կոնարով թվերը ըստ առևտրական շրջանառության որերի, կարելի է կլինի միշտ հետևել հիմնարկների նորմալ պլանային յեթադրությունների պատասխանող բալանսի զրությանը: Բոլոր վերոհիշյալը կարևորագույն մոմենտ է կազմակերպության առևտրա-ֆինանսական զործունեության պլանավորման համար:

Բալանսը, արտահայտված ըստ առևտրական շրջանառության որերի կունենա հետևյալ պատկերը՝

Ա կ ս ի վ			Պ ա ս ս ի վ		
	Գումար	Շրջանառություն		Գումար	Շրջանառություն
Գրամական միջոցներ	60.000	4,3	Սեփակ. միջոցներ	680.000	48,9
Ապրանքներ (ինքնար.)	495.000	35,5	Փոխառու միջոցներ	—	—
Զանազան դերևտորներ	250.000	18,0	1. Պետական	325 00	23,3
Ընդամ. շրջանառ. միջ.	805.000	57,8	2. Զանազան կրեդիտ.	100.000	7,2
Անշարժ միջոցներ	300 000	21,6	Ընամենը փոխ. միջ.	425.000	30,5
Բ ա լ ա ն ս .	1.105.000	29,4	Բ ա լ ա ն ս .	1.105.000	79,4

Յենթագրենք, վոր կազմակերպության վաճառքի որվա շրջանառությունը միջին թվով կազմում է 15.500 ռուբլի, վերադիրը (наценка) հավասար է 10 տոկոս վաճառքի, այսինքն՝ որվա շրջանառության իքնարժեքը կազմում է 15,500 ռ. — 1550 ռ. = 13950 ռուբլ.:

Բաժանելով ակտիվի և պասսիվի ամեն մի հոդվածը 13950 ռ. վրա, վորոշվում է թե քանի որ է հապաղում զրամագլխի վրալանսի ամեն մի հոդվածում: Ամբողջ ակտիվը ծածկվում է սեփական միջոցներով 48,9 որվա չափով, իսկ շրջանառու զրամագլխի վրա ծածկվում է սեփական միջոցներով 37,3 որվա չափով (48,9—21,6): Սեփական միջոցներով չծածկած զրամագլխի հապաղումը ակտիվում կաղմում է 79 4—48,9=30,5 որ:

Շրջանառու միջոցների գումարիլը, արտահայտված ըստ առևտրական շրջանառության որերի, ցուցադրած որինակում—57,8 որ, կլինի նույնպես միջոցների շրջանառության արագության ցուցարար, հանդիպ շրջանառության:

Գործնական աշխատանքում արտահայտել որերով կարևոր է և անհրաժեշտ միայն կազմակերպության շրջանառու զրամագլխի հոդվածները և պասսիվի հոդվածները: Յերը շրջանառու զրամագլխի վրա առանձին հոդվածները արտահայտում են ըստ շրջանառության որերի, ուրեմն դրանով հաստատում են այն համեմատաբար կախումը, վորը գոյություն ունի որվա շրջանառության մեծություն և բալանսային հոդվածի չափի մեջ՝ տվյալ շրջանառության պայմաններում: Որինակ պլանավորելով կազմակերպության ապրանքային պաշարը 20 որվա համար (ապրանքաշրջանառության արագությունը) 3 հազ. ռուբլի շրջանառության դեպքում, ապրանքային պաշարները պիտի կաղմեն 60.000 ռուբլի:

Որինակ 5000 ռ. շրջանառության և 20 որվա ապրանքաշրջանառության դեպքում՝ ապրանքային պաշարը կկաղմի 100.000 ռուբլի: Միևնույնը կարելի յե ասել թե շրջանառու զրամագլխի մյուս հոդվածների վերաբերյալ և թե ընդհանրապես ամբողջ զրամագլխի վերաբերյալ:

Այդպիսով, շրջանառության աճումը առաջ է բերում միատեսակ արագության պայմաններում շրջանառու զրամագլխի համապատասխան աճում և ընդհակառակը, շրջանառության կրճատումը առաջ է բերում շրջանառու զրամագլխի կրճատում: Արտահայտել անշարժ միջոցները ըստ շրջանառության որերի չափազանց դժվար է ու բարդ և վորոշել շրջանառության մեծությունը և անշարժ միջոցների մեջ գոյություն ունեցող համաչափ կաղմ-անհնարին է, նամանավանդ, վոր անշարժ միջոցների վերաբերյալ ծախսերը առաջ են գալիս գլխավորապես ի հաշիվ հատուկ յերկարատև վարկերի և սեփական միջոցների ներդրումների:

Յեւ յայդպես, վերը բերած որինակի պայմաններում, բալանսմ
 4ընդունի հետևյալ կերպարանքը՝

Ա կ ս ի վ

Պ ա ս ս ի վ

	Գումար	Շրջանա- տույթյուն որերով		Գումար	Շրջանա- տույթյուն որերով
Մի որվա շրջանառու- թյունն ինքնարժեքով	13,950	—	Մի որվա շրջանառու- թյունն ինքնարժեքով . . .	13,950	—
ՇՐՋԱՆԱՌՈՒ ՄԻՋՈՅ.			ՓՈՆԱՌՈՒ ՄԻՋՈՅ.		
Դրամական միջոցներ	60,000	4,3	Պետրանկ	325,000	23,3
Ապրանքներ ինքնար- ժեքով	495,000	35,5	Զանազան կրեդիտորներ	100,000	7,2
Զանազան դեբիտորներ	250,000	18,0	Ընդամ. փոխառ. միջ.	425,000	30,5
			Շրջանառու-թ. մեջ. մասնակ- ցող սեփական միջ. . .	380,000	27,3
Բալանս շրջանառու միջ.	805,000	57,8	Բալանս շրջանառու միջ.	805,000	57,8

II. ՊԼԱՆԱՎՈՐՄԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ՄԻ ՔԱՆԻ ՀԱՐՑԵՐ

ՊԼԱՆԱՎՈՐՄԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՄՈՄԵՆՏՆԵՐԸ

Պլան կազմելիս, ամենալուրջ խնդիրներից մեկն այն է, թե ինչ
 էլակետ պիտի ունենալ պլանավորելու համար, ինչ նախադրյալներ
 պիտի դնել վորպես պլանի հիմք:

Կարելի է կա հասկածելու, վոր պլանի հիմք պիտի ծառայի կազ-
 մակերպության ֆինանսական դրության և ֆինանսական հնարավոր-
 ությունների անալիզն ու առևտրական շրջանառության դարգացման
 ու չափի վերաբերյալ դիրեկտիվ դրութիւնները պլանավորվող շրջանի
 համար:

Միմիայն լեւնելով բալանսի անալիզից և անցած ժամանակաշրջա-
 նի (տարի, կվարտալ) աշխատանքից, ապրանքա-նյութական արժեք-
 ների և բանկում դրամական վարկեր ստանալու հնարավորությունից,
 կազմակերպությունը կարող կլինի պլանավորել շրջանառության չափը
 պլանային ժամանակաշրջանի համար:

Ստորև բերում ենք հնարավոր շրջանառության չափերի վորոշ-
 ման ձևը:

Կազմակերպության ֆինանսական դրության անալիզի հիման
 վրա վորոշվում է շրջանառու դրամազւիտի (Դ) միջին չափը, հետո այդ
 դրամազւիտի շրջանառության արագությունը (Ա), հետևապես, կազմա-
 կերպության հնարավոր միջին շրջանառությունը (Շր.) կարելի կլի-
 նի արտահայտել հետևյալ ֆորմուլայով՝

Շր. (շրջանառություն) — Դ (միջին շրջանառու դրամազւիտ) ×
 Ա (միջոցների շրջանառության միջին արագությունը):

Յեւ յայդպես, առևտրական (ՇՐ) շրջանառության վերջնական
 չափը վորոշվում է միջին շրջանառու դրամազւիտով, վորը կարող է
 ունենալ կազմակերպությունը պլանային ժամանակաշրջանի ընթաց-
 քում (Դ) — ու պլանավորվող միջոցների շրջանառության արագու-
 թյունով (Ա) և վորոշվում է հետևյալ ֆորմուլայով՝

$$\text{Շ} = \text{Դ} \times \text{Ա. կամ } \text{Շ} = \frac{\text{Դ}}{\text{Ա}} \times 90, \text{ վորտեղ}$$

90-ը պլանային շրջանի որերի քանակի ցուցարարն է:
 Այդպիսով, իեթ Դ = 200 հազ. ռուբ., իսկ Ա = 30 որվա (կամ

90:3=3 անգամ), ուրեմն առաջին դեպքում շրջանառությունը հավասար է՝ 200 հազար ռուբ. $\times$ 3 անգամ = 600 հազ., իսկ յերկրորդ դեպքում — շրջանառությունը հավասար է $\frac{200 \text{ հազ. ռուբ.}}{30} \times 90$, այսինքն հենց նույն 600 հազ. ռուբ.:

Շատ հաճախ գործնականում առևտրական շրջանառության վերջին հարցին տեսնում են վոչ թե ֆինանսական հնարավորությունների տեսակետից, այլ նախադեմ գերեկտիվ շրջանառության ավելացման անհրաժեշտության տեսակետից, համաձայն վերադաս կազմակերպությունների ցուցմունքների: Այդպիսի դեպքերում կարևոր է լինում վորոշելու շրջանառու գրամագլխի (Դ) չափը, վորը պիտի լինի կազմակերպության տրամադրություն տակ պլանային ժամանակաշրջանի ընթացքում նրա համար, վորպեսզի հնարավոր լինի շրջանառությունը հասցնել մինչև պլանավորող չափը:

Անհրաժեշտ շրջանառու գրամագլխի չափը վորոշվում է հետևյալ ֆորմուլայով՝

$$\Gamma = \frac{3}{U}, \text{ ուր}$$

3-ը — գնումների անհրաժեշտ գումարն է, իսկ Ա-ն — միջոցների շրջանառության արագությունը:

Այդպես, յեթե նախատեսված շրջանառության ապահովման համար կազմակերպությունը պլանավորում է գնել 500 հազ. ռուբ. ապրանք, այն ժամանակ միջոցները շրջանառության արագությունը 30 որում, կամ 3 անգամ կվարտալի ընթացքում, անհրաժեշտ կլինի միլիոն թվով տրամադրել շրջանառու գրամագլխով՝

$$\Gamma = \frac{500 \text{ հազ. ռուբ.}}{3} = 166,6 \text{ հազ. ռուբ.:}$$

Յեթե միջոցների շրջանառության արագությունը ավելանում է, կարևոր շրջանառու գրամագլխի քանակը պակասում է:

Որինքն է՝

500 հազ. ռուբ. ապրանք գնելուց, միջոցների շրջանառության արագությունը պլանավորում է 4 անգամ, կամ 22,5 որ:

$$\Gamma = \frac{500 \text{ հազ. ռուբ.}}{4} = 125 \text{ հազ. ռուբ.:}$$

Շրջանառու գրամագլխի չափը, վորպիսին պիտի գտնվի կազմակերպության տրամադրության տակ պլանային ժամանակաշրջանի ընթացքում, կարելի չէ վորոշել նաև հետևյալ ձևով՝

Յենթադրենք, վոր առ 1-ը հունվարի Փ. Բ. Կ-ի շրջանառության մեջ գտնվող սեփական միջոցները կազմում են 100 հազ. ռուբլի: Այս անհրաժեշտ է պարզել սեփական միջոցների աճման միջին չափը ի հաշիվ շրջանառու գրամագլխի պլանավորվող կվարտալում:

Կվարտալի ընթացքում այդ միջոցները կարող են ավելանալ ա) փայերով, բ) առևտրական կուտակումներով և գ) անշարժ արժեքների ռեալիզացիայով: Յենթադրենք, վոր սպասվում է ներգրավել փայերով գրամագլխի 80 հազար ռուբ. գումարի, դրա հետ միասին այդ գումարից միջին թվով շրջանառությունների մեջ գտնվելու լին 50 տոկոս, այսինքն՝ 40 հազ. ռուբ. գումար ոգուտը չափը կվարտալի ընթացքում նախատեսված է 50 հազ. ռուբ.: Վորովհետև այդ գումարը լրիվ կերպով շրջանառության մեջ պիտի լինի կվարտալի վերջում և գումարները շրջանառության մեջ պիտի մտնեն հավասար մասերով, այդ պատճառով անհրաժեշտ է հաշիվ տանել, վոր միջին թվով ամբողջ կվարտալի շրջանառությունների մեջ գումար ոգուտը պիտի մասնակցի կեսով չափով, այսինքն՝ 25 հազ. ռուբ.: Վերջապես, դանազան անշարժ արժեքները լիկվիդացիայից մուտք են նախատեսվում 4000 ռուբ., իսկ շրջանառության մեջ 50 տոկոսը, այսինքն՝ 2000 ռուբ.: Այդպիսով, հաշվարկը հետևյալ տեսքը կընդունի՝

1. Սեփական միջոցներ շրջանառության մեջ ըստ 1/1 բալանսի Ռուբ 100.000

2. Աճում ըստ 1-ին կվարտալի պլանի (50 %):

ա) Փայերով	»	40.000
բ) Առևտրական կուտակումներով	»	25.000
գ) Ներքին բնասուրսների մոբիլիզացիայից.	»	2000

Ընդամենն առաջին կվարտալի ընթացքում

միջին թվով մասնակցելու լին միջոցներ 167.000 ռ.

Այդպիսով, յեթե կազմակերպությունը առաջին կվարտալում շրջանառությունը պլանավորում է 600 հազ. ռուբ. սահմաններում, և միջոցները շրջանառության արագությունը 30 որ (կամ 3 անգամ), այն ժամանակ կարևոր շրջանառու գրամագլխի վորտի կազմի

$$\frac{600 \text{ հազ. ռուբ.}}{3} = 200 \text{ հազար.}$$

Շրջանառության մեջ նախատեսվում է սեփական միջոցներ, ինչպես այդ հիշված է վերը՝ 167 հազ. ռուբ.: Հետևապես, վորպեսզի կազմակերպությունը հնարավորություն ունենա անարգել կերպով իրադրվել նախատեսված 600 հազ. ռուբ. շրջանառությունը, նրան անհրաժեշտ է ներգրավել դրսից լրացուցիչ 33 հազ. ռուբ., վորի հա-

մար կազմակերպութիւնը կամ պիտի ստանա բանկային վարկ, յետեւ
ավելացրված շրջանառութիւնը կրում է սեզոնային բնույթ, կամ ու-
ժեղացնել բնակչութեան միջոցների մոբիլիզացիան (փայեր, ավանդ-
ներ, ավանսներ) և ներքին միջոցների մոբիլիզացիան:

ՅԻՆՊԻԱՆ ՅԵՎ ՊԻԱՆԱՅԻՆ ԲԱԼԱՆՍ

Ինչպես կանոն, առֆինպլանը կազմելուց անհրաժեշտ է կանխո-
բեմ կազմել ֆինպլան, պլանավորվող ժամանակաշրջանի համար նա-
խագծված հիմնական ցուցարարների հիման վրա:

Ֆինպլանը պիտի բալանսավորվի, այսինքն՝ մուտքի մասը պի-
տի լինի հավասար յեւքի մասին:

Ապա, կազմած ֆինպլանի հիման վրա անցնում են պլանային
բալանսի կազմելուն, ի նկատի առնելով, Վոր տեղի պիտի ունենա լրիվ
կապ յեւրո-մտից պլանի համապատասխան հոգվածի մեջ և այդ հոգվածի
փոփոխումների մեջ, Վոր արտահայտվում է առ կվարտալի սկզբին ու
վերջը բալանսներում:

Ստորեւ բերած առ I/IX—32 թ. և I/IV—32 թ. պլանային բալան-
սի թվերի հիման վրա, ֆինպլանը համակերպենք պլանային բալանսի
հետ (տես... յերեսը):

ԱԿՏԻՎ. ԿԱՍՍԱ:

Ֆինպլանի մուտքում ցույց տված 170,5 հազ. ուրբ. հաշվարկա-
յին հաշվի գումարը, պիտի համապատասխանի բալանսի դրամական
միջոցներ հոգվածին առ կվարտալի սկիզբը:

Հաշվարկային հաշվի յենթադրական մնացորդը առ կվարտալի
վերջը ցույց է տրվում ֆինպլանի յեւքում և առ կվարտալի վերջը
բալանսում—միատեսակ թվով (180 հազ. ու.):

ԱՊՐԱՆՔԱՆՅՈՒԹԱԿԱՆ ԱՐԺԵՔՆԵՐ

Այս հոգվածը կազմում է պլանի հիմնական հոգվածներից մեկը, Վո-
րը վորոշում է բանկային վարկի անհրաժեշտ չափը: Այդ իսկ պատճա-
ռով պլանի այս մասի հիմնավորմանը պիտի հատուկ ուշադրութիւն
տրվի (պլանավիկի կողմից) տնտրագանների վարկային հայտերը
(заявки) կազմելուց:

Բալանսի ապրանքա-նյութական արժեքների հոգվածը պիտի հա-
մարկեպրվի նույնպես ֆինպլանի հետեւյալ հոգվածների հետ՝

Ֆինպլանի յելից մասի ապրանքների գնման հոգվածներով 17.851
հազ. ու., ֆակտուրային արժեքով, պլյուս առ կվարտալի սկիզբը ապ-

րանքների մնացորդը 6962 հազ. ուրբ. = 21813 հազ. ուրբ., հանած առ
կվարտալի վերջը ապրանքների մնացորդը — 9525 հազ. ուրբ. = 15288
հազ. ուրբ., Վորը կկազմի ապրանքների ծախսը պլանավորվող ժամա-
նակաշրջանի ընթացքում ֆակտուրային արժեքով:

Ապա վերցվում է ապրանքների ռեալիզացիան, Վորը ֆինպլա-
նում ցույց է տված վաճառքի արժեքով (19497,5 հազ. ուրբ.) հան-
վում է նույնպես ապրանքների ֆակտուրային արժեքը 15288 հազ.
ուրբ.: Ստացված գումարը = 4209,5 հազ. ուրբ. կկազմի իրացված վե-
րադիրը, կամ ընդհանուր ոգուտը (валовая прибыль) 4209 հազ. ուրբ.:
Ընդհանուր ոգուտից դուրս են գալիս շրջանառութեան ծախքերը,
այսինքն՝ վերադիր ծախքերը — 3105,9 հազ. ուրբ., առևտրական ծախ-
քերը 984,1 հազ. ուրբ., Վորոնք ֆինպլանում պիտի դուրս բերվեն
առանձին:

119,5 հազ. ուրբ. գումարի մնացորդը կկազմի դուտ արդյունքը,
Վորը պետք է ցույց տրվի պլանային բալանսում վորպես արդյունքի
աճում, առ կվարտալի վերջը:

Այն դեպքում, յերբ ոգուտի կամ ֆլասի կազմի մեջ մասնակցում
են ուրիշ ելեմենտներ (վոչ առևտրական ոգուտի), այդպիսիք պետք է
արտահայտվեն ֆինպլանի մուտքի կամ յեւքի մասում:

ԴԵԲԻՏՈՐՆԵՐ

Համապատասխան դեբիտորական ու կրեդիտորական պարտքի (առև-
տրական) լիկվիդացիայի վերաբերյալ ունեցած դիտելուի, կազմակեր-
պութիւնները պիտի ձեռք առնեն ամեն մի միջոց լրիվ կերպով լիկվի-
դացիայի յենթարկել այդպիսիք, թողնելով բալանսում վոչ առևտրա-
կան բնույթ կրող դեբիտորները և կրեդիտորները:

Դեբիտորների և կրեդիտորների հոգվածներով շրջանառութիւն-
ները անհրաժեշտ է արտահայտել ֆինպլանի համապատասխան մտից
(100 հազ. ուրբ.) և յելից (160 հազ. ուրբ.) հոգվածներում ու համա-
կերպել պլանային բալանսի հաշիվների մնացորդների հետ:

Պլանին կցած բացատրագրի համապատասխան բաժնում դեբի-
տորական և կրեդիտորական հաշիվներով գումարները պիտի վերածվեն
առանձին գրուպպաների:

ԴՈՒՅՔ, ՆՈՒՅՆ ԹՎՈՒՄ ԿԱՊԻՏԱԼ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Ֆինպլանի յելից բաժնում ցույց տված — գույքի գնումը (400
հազ. ուրբ.) առ կվարտալի վերջը պլանային բալանսում պիտի ցույց
տրվի վորպես կուտակում գույքի հոգվածով:

Ֆինպլանի կապիտալ շինարարության համար հողվածով ստացվող գումարները (370 հազ. ուր., լերկարատե փոխառության կարգով (БДК — Յերկարատե վարկով. բանկ և այլն) պիտի արտահայտվի պասսիվում «Յերկարատե փոխառություններ» հոդվածում:

Փայերը, ալցիաները, և արժեթղթերը — պիտի գուզադիպեն ֆինպլանի լեւից մասի համապատասխան հողվածների հետ:

ՊԱՍՍԻՎ. ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽՆԵՐ ՅԵՎ ՖՈՆԴԵՐ

Այս հողվածներով շարժումները պիտի համապատասխանեն ֆինպլանի մտից մասին և նաև այն գումարներին, վերոնք փոխանցել են բալանսի մյուս հողվածներից:

ՈԳՈՒՏ ԱՆՑՅԱԼ ՏԱՐՎԱ

Այս հողվածով շարժումները պիտի համապատասխանեն ֆինպլանի լեւի հետևյալ հողվածներին՝ ա) անցյալ տարվա ծախսված ոգուտի այն մասին, վորը հանձնված է ուրիշ հիմնարկների կողմից և բ) անցյալ տարվա ոգուտի այն մասին, վոր դուրս է գրված առ ուրիշ հողվածներ:

ՊԵՏԲԱՆԿ ԼՊԱՏԱԿԱՅԻՆ ՓՈԽԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՎ

Այդ հողվածով ֆինպլանի մտից ու լեւից մասի գործողությունները պիտի համակերպել Պետանկում պարտքի մնացորդների հետ ըստ պլանային բալանսի առ կվարտալի սկիզբն ու վերջը (այսինքն՝ պարտքն առ կվարտալի սկիզբը, պլուս ստացած նոր փոխառությունները ըստ ֆինպլանի մտից մասի, հանած մարվելիք փոխառությունները պլանավորվող կվարտալում ըստ ֆինպլանի լեւից մասի, պիտի ցույց տրվի պլանային բալանսի պասսիվում, վորպես պարտք Պետանկին առ կվարտալի վերջը):

ԱՌԵՎՏՐԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԿԻ 1932 թ. 1-Ն ԿՎԱՐՏԱԼԻ ՖԻՆՊԼԱՆԸ

Մ Ե Ղ Ո Ց Ն Ե Ր Ի Մ Ո Ւ Մ	ԸՆԳՈՒՆՈՐ ԳՐԱՄԱՐ	Մ Ե Ղ Ո Ց Ն Ե Ր Ի Լ ԵՎ	ԸՆԳՈՒՆՈՐ ԳՐԱՄԱՐ
1. Հաշվարկային հաշվի մնացորդը առ կվարտալի սկիզբը	170,5	1. Փոխառություններով վճարումներ Պետանկին	700,0
2. Մուտք ապրանքների վաճառքից	19479,5	ա) Հաշվարկային փաստաթղթերի ճանապարհ.	400,0
3. Մուտք կապիտալ շինարարություն համար, լերկարատե վաճառքի կարգով	370,0	բ) Ապրանքների սեզոնային կուտակում	1267,0
4. Մուտք գեբլետային (առնվարկան)	100,0	գ) Արժեքների կուտակում	2367,0
		ԸՆԳՈՒՆՈՐ	17851,0
	20138,0	2. Ապրանքների գնում	4090,0
5. Ստացված նպատակային փոխառություններ պլանավորվող կվարտալում	900,0	4. Գույքի գնում	400,0
ա) Հաշվարկային փաստաթղթերի ճանապարհային	1000,0	5. Նույն թիվում կապիտալ շինարարություն (370 հազ. ուր.)	160,0
բ) Ապրանքների սեզոնային կուտակում	3010,0	6. Գրեթեպարային պարտքի մարում (առնվարկան կան բնույթ կրող)	180,0
գ) Արժեքների կուտակում	4910,0	7. Հաշվարկային հաշվի մնացորդը առ կվարտալի վերջը	25048,0
		ԸՆԳՈՒՆՈՐ	25048,0

ԱՌՆԵՎՏՐԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿԻ ՊԼԱՆԱՅԻՆ ԲԱԼԱՆՍԸ ԱՌ 1 Վ 66-Վ 1 Վ 1 V — 32 թ.

Ա. հ. ա. լ. Վ	Ա. լ. Վ — 1932 թ.	Ա. լ. V — 1932 թ.	Պ ա ս ս լ Վ	Ա. լ. V — 1932 թ.	Ա. լ. V — 1932 թ.
ԵՐԶԱՆԱՌՈՒ ՄԻՋՈՑՆԵՐ					
1. Դրամական միջոցներ և հազվ. հաշվի	170,5	180,0	ՄԵՓԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ		
2. Ապրանքային լուծարման քանակներ	6962,0	9525,0	1. Դրամագլուխներ և ֆանդեր	1252,1	1252,1
3. Դեբիտորներ	300,0	200,0	Ոգուտ	1000,4	1119,0
Գ ու լ մ ա թ ը	7432,5	9905,0	Գ ու լ մ ա թ ը	2252,5	2372,0
ԱՌ ԵՄՔ ՄԻՋՈՑՆԵՐ					
Գույք	218,0	618,0	3. Երկարատև փոխառություններ	150,0	520,0
Փայեր և ապրանքներ	88,5	88,0	Կրեդիտորներ	331,0	171,0
Արժեքավոր թղթեր	62,0	62,0	Պարտք, նպատակային փոխառ.	5067,0	7610,0
Գ ու լ մ ա թ ը	368,0	768,0	Գ ու լ մ ա թ ը	5548,0	8301,0
Բ ա լ ա ն ու	7800,5	10673,0	Բ ա լ ա ն ու	7800,5	10673,0

ՊԼԱՆԱՅԻՆ ԲԱԼԱՆՍԻ ԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔԸ

Փորձենք բացատրել թե ինչ տեսակ պիտի լինի կազմակերպության պլանային բալանսը ըստ պլանով նախատեսված շրջանառությունների:

Այդպիսի բալանսի չափն ու կազմվածքը կախված է իմիջի այլոց առևտրական շրջանառություն մեծությունից, վորպիսին յենթադրում է կազմակերպությունն ունենալ:

Ինչպես որենք, պիտի ի նկատի առնել, վոր քանի խոշոր է պլանավորվող շրջանառությունը, այնքան ավելի շատ պիտի լինի ապրանքների պաշարը, միջոցների մնացորդը Պետության հաշվարկային հաշվով:

Միևնույն ժամանակ պետք է հաշվի առնել պասսիվի միջոցների չափը, վորոնք կարող կլինեն գտնվել կազմակերպության տրամադրություն տակ:

Անհրաժեշտ է առանձնացնել կազմակերպության սեփական միջոցների չափը և կանխորեն հաշվի առնել բանկային միջոցների ներգրավելու հնարավորությունը՝ կարճատև վարկավորման կարգով:

Պարզելու համար, թե վորքան է համապատասխանում պլանով նախատեսված շրջանառությունը ֆինանսական հնարավորություններին, անհրաժեշտ է հաշվել, թե վորքան շրջանառու գրամագլուխ կպահանջի նախագծված պլանը կատարելու համար և ինչ միջոցներ է սպասում ունենալ կազմակերպությունը պասսիվով:

ՈՐԻՆԱԿ՝ առաջին կվարտալի համար նախատեսված և անդամաբաժնեական շրջանառություն ըստ պատրաստի հագուստեղենի և մանուֆակտուրայի Առևտրական Միության հյուսիս պլանի — 5400 ուսահամաններով, ինքնաբեկով:

Ապրանքների շրջանառությունն է 6 անգամ կվարտալի ընթացքում:

Դրամական միջոցների (և հաշվարկային հաշվով) անհրաժեշտ պաշարը վորոշվում է յերկու որվա շրջանառության չափով:

Ըստ պլանի կազմակերպությունը պիտի ունենա անշարժ միջոցներ կվարտալի վերջին 50 հազ. ուղբ.:

Կվարտալի սկզբին կազմակերպությունը ունի սեփական միջոցներ 400 հազ. ուղբ.։ Ըստ պլանավորման ոգուտը կկազմի 120 հազ. ուղբ., այսինքն՝ միջին թվով տարվա ընթացքում յենթադրվում է ունենալ սեփական միջոցներ 460 հազ. ուղբ. (400.000 ու. + 60.000 ու.):

Ունեցած սեփական միջոցներին ավելացվում է ոգուտը կիսով չափով, այն հաշվով, վոր նրա մեծումը տեղի պիտի ունենա կվարտալի ընթացքում հավասարաչափ:

Աղգարանակցության նպատակային ավանսները միջին թվով կվարտալի ընթացքում կկազմեն 200 հազ. ռուբ. վերը ցույց ե տված կազմակերպության առաջին կվարտալի ընթացքում դարգացման ցուցարարների հիման վրա, պլանային բալանսը կվարտալի վերջին պիտի ընդունի հետևյալ կերպարանքը՝

Ա. Կ Տ Ի Վ

Անշարժ արժեքներ	50.000
Դրամական միջոցներ և հաշվարկ հաշիվ Պետրանկում	
(54000,0:90) × 2 =	120.000
Ապրանքա-նյութական արժեքներ (5400,0:6)	900.000
Բ ա լ ա ն ս	1070.000

Պ Ա Ս Ս Ի Վ

Սեփական միջոցներ	460.000
Նպատակային ավանսներ	200.000
Բանկային վարկ	410.000
Բ ա լ ա ն ս	1070.000

Յեվ այդպես, 5400 հազ. ռուբ. շրջանառություն կատարելու համար, կազմակերպությունը պիտի ներգրավի 410 հազ. ռուբ. գումարի միջոցներ, կարճատև բանկային վարկի ձևով:

ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ ՇՐՋԱՆԱՌՈՒԹՅԱՆ ԱՐԱԳՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐԴԱՐՈՒՄԸ (РЕГУЛИРОВАНИЕ СКОРОСТИ ОБРАЩЕНИЯ СРЕДСТВ)

Շրջանառության մեջ գտնվող միջոցների շրջանառության արագության հարգարումը կազմակերպության բոլոր պլանային հաշվարկների և նկատառումների հիմքը պիտի կազմի:

Միջոցների շրջանառության արագության ազդեցությունը, մանավանդ, յերբ նա համակերպված է վարկերի ոգտագործման պայմանների հետ, արտահայտվում է իր և ուրիշի շրջանառության մեջ գտնվող միջոցների նորմանների փոխհարաբերության վերջման վրա:

Այստեղից, վերպես ամուր հիմք պիտի յեղրակացնել, վոր շրջանառության մեջ գտնվող միջոցների շրջանառության արագացումը կազմակերպության տնտեսական կանգնության հիմնական խթանն է կազմում:

Միջոցների շրջանառության արագության հարգարման կարելի էլինի հասնել՝

- ա) շրջանառության ավելացումով կամ պակասեցումով:
- բ) շրջանառու դրամագլխի ավելացումով կամ սղմումով:
- գ) ապրանքային պաշարի ու դեբիտորների որինավոր կանոնավորությամբ:

Յեվ այդպիսի հարգարումը հիմք պիտի ծառայի կազմակերպության տնտեսական գործունեության պլանավորման, ըստ վորում միջոցների արագության շրջանառությունը, վորպես դիրեկտիվ դրույթ, կազմում է հիմնական հարգարիչ տվյալ:

Միջոցների շրջանառության պլանային արագությունը, վորը նախատեսվում է պլանավորող ժամանակաշրջանի համար, պիտի հիմնավորապես հաշվի առնված և համաձայնեցրված լինի իրական հնարավորությունների հետ՝ պահպանելու նրան նախատեսված բարձրության վրա: Այդ արագության նորմանները հաշվի առնելու համար՝ անհրաժեշտ են հետևյալ տվյալները՝ 1. Ապրանքների տեղաշարժման մինիմալ վերջնական արագությունը, 2. Միջոցների շրջանառության դանդաղեցման թուլատրելի ժամկետները այն շրջանում, յերբ նրանք գտնվում են ակտիվային արժեքների այս կամ այն գրուպպացում (դրամարկդ, դեբիտորներ և այլ, ակտիվներ), 3. Բանկի կողմից տրամադրած վարկի չափը, 4. Մի որչա շրջանառությունը:

Ո Ր Ի Ն Ա Կ

Յենթադրենք, վոր կազմակերպությունը պլանավորում է կվարտալային շրջանառությունն ինքնարժեքով 450 հազ, ռուբ. չափով: Որվա շրջանառությունը ինքնարժեքով կկազմի 5000 ռուբ. (450000:90):

Ապրանքաշրջանառության արագությունը վորոշված է 20 որով: 20 որվա արագության դեպքում՝ ապրանքների պաշարը պիտի կազմի 100.000 ռուբ.: Դրամական միջոցները պլանավորվում են համեմատ որվա շրջանառության յերկու որվա շրջանառության չափով, այսինքն՝ 10.000 ռուբ. գումարի (5000 + 2): Ձանազան դեբիտորները 20.000 ռ. չափով, կամ չորսի — որվա շրջանառության ինքնարժեքով:

Միջոցների շրջանառության արագությունը հաշվելու համար, կարելի է գումարել վերը հիշած հոդվածների բոլոր գումարային տվյալները և ստացած գումարը բաժանել մի որվա շրջանառության վրա: Բերած որինակում դա կկազմի՝

$100.000 + 10.000 + 20.000 = 130.000 : 5000 = 26$ որ. կարելի է նույնպես հաշվել միջոցների շրջանառության արագությունը, արտա-

հայտելով ակտիվի ամեն մի հոգվածը ըստ առևտրական շրջանառու-
թյան որերի, ապա ստացված գումարը, այսինքն առևտրական շրջա-
նառության որերը գումարել միասին:

$$100.000 : 5000 = 20 \text{ որ}$$

$$10.000 : 5000 = 2 \text{ որ.}$$

$$20.000 : 5000 = 4 \text{ որ.}$$

Այստեղից միջոցների շրջանառության արագությունը միջին
թվով կկազմի՝

$$20 + 2 \text{ որ} + 4 \text{ որ} = 26 \text{ որ.}$$

ԱՌՅԵՎՏՐԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆԱՌՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ (ПРЕДЕЛЬНЫЙ) ՀԱՇՎԱՐԿԸ

Պլանավորման ամենալուրջ խնդիրներից մեկն է նկատի առնված
պլանային ժամանակաշրջանի համար առևտրական շրջանառության
հաշվարկը, վորովհետև լեկելով միմյալն առևտրական շրջանառության
չափից, կարելի է կլինի կառուցել ֆինանսական պլանը: Ապրանքների
վաճառքը կախում ունի բազմազան ֆակտորներից, վորոնցից կարե-
վորագույնն է՝ ա) կազմակերպության կողմից սպասարկվող շրջանի
գնման ունակությունը, բ) ապրանքային ասորտիմենտը, գ) առևտրա-
կան շրջանառության մեջ մասնակցող իր և ուրիշների միջոցների
գումարը:

Վերջնական առևտրական շրջանառության հաշվառման դեպքում
կարելի է կլինի ընդունել, վորպես ելակետ հետևյալ տվյալներից մե-
կը՝ ա) յենթադրական առևտրական շրջանառությունը կամ բ) շրջա-
նառու միջոցների կանխիկ գումարը:

Յեթե ապրանքաշրջանառությունը ընդունված է վորպես լեկա-
կետ տվյալ, այն ժամանակ կանխորեն հաշվում են միջոցների շրջ-
անառության ցանկալի արագությունը և վորոշում շրջանառու դրա-
մագլխի գումարը (միջոցա շրջանառությունը բազմապատկել միջոցնե-
րի շրջանառության որերի քանակության վրա): Հաշվի առնելով նա-
խատեսված շրջանառության համար անհրաժեշտ շրջանառու միջոց-
ների գումարը, կազմակերպությունը համեմատում է այդ առ պլանա-
վորվող կվարտալի սկիզբն բալանսի տվյալների հետ, ի նկատի առնե-
լով շրջանառու միջոցների ավելացնելու բոլոր միջոցները ի հաշիվ սե-
փական միջոցների հավելումների: Ապա կազմակերպությունը վերա-
խմբավորման է (перегруппировка) յենթարկում շրջանառության մեջ
գտնվող միջոցների տեղավորումը ըստ ակտիվային արժեքների զբաղ-
պանների և վորոշում է ապրանքա-նյութական արժեքների պաշարը,
դրամական միջոցների ու ղերիտորների կոնտրոլ թիվը:

Վավերելով իր շրջանառու դրամագլխի կառուցվածքը և չափը
բաժանելով նրան մի որվա ինքնարժեքով շրջանառություն վրա, հայտ-
նաբերվում է միջոցների շրջանառության պլանային արագությունը:

Յեթե վերջնական ապրանքաշրջանառության հաշվառման համար
ընդունված է առևտրական շրջանառության մեջ մասնակցող միջոցնե-
րի գումարը, ուստի կանխորեն ֆինանսական դրության անալիզի հի-
ման վրա վորոշվում է շրջանառության մեջ գտնվող սեփական միջոց-
ների գումարը առ պլանավորվելիք շրջանի սկիզբը:

Հաշվի առնելով սեփական միջոցների հավանական հավելումը
պլանավորվող շրջանում և ընդունելով այդպիսին վորպես սպասվելիք
կիսի չափով իր միջոցների ուժեղացում, վորոշվում է շրջանառության
մեջ գտնվող իր միջոցների գումարը պլանավորվող շրջանում:

Ապա, ինկատի առնելով բանկային վարկի չափը և թողարկելու-
թյան միջոցների ոգտագործման հնարավորությունները, կազմակեր-
պությունը վորոշում է իր շրջանառու դրամագլխի նորմալ կառուց-
վածքը ու գումարը:

ՇՐՋԱՆԱՌՈՒ ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ ԴԻՐԵԿՏԻՎ ԲԱՆԱՆՍԸ ՅԵՎ ԿԱԶՄԱԿԵՐ- ՊՈՒԹՅԱՆ ԸՆԹԱՅԻՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԻ ՀԱՐԴԱՐՈՒՄԸ ԴԻՐԵԿՏԻՎ ԲԱՆԱՆՍՈՎ

Իր գործունեության մեջ կազմակերպությունը պիտի ղեկավարվի
շրջանառու միջոցների դիրեկտիվ բալանսով, վորը ճշտորեն վորոշում
է տնտեսական գործունեությունը կանոնավորող անհրաժեշտ լիմիտ-
ները (վերջնական չափն ու նորմաները): Դիրեկտիվ բալանսը կազմում
է կվարտալային պլանի ամենաեական մասերից մեկը և կանոնավոր-
րում է կազմակերպության ֆինանսա-տնտեսական դրությունը:

Բալանսը պարունակում է իր մեջ՝ 1) բալանսի ակտիվի և պաս-
սիվի ամեն մի առանձին մասի գումարային լիմիտները, 2) բալանսի
նույն այդ առանձին մասերի շրջանառու ցուցաբարները, արտահայտ-
ված առևտրական շրջանառությունը ըստ որերի, հնարավորություն
են տալիս կանոնավորել գումարային տվյալները կախված առևտրական
շրջանառության տատանումներից — դեպի նրա բարձրացումը կամ
իջեցումը:

Այդպիսով, կազմակերպության տնտեսական գործունեությունը կա-
նոնավորելու համար, կանխորեն կազմվում է դիրեկտիվ բալանս, վորը
հաշվի յե առնվում համաձայն կազմակերպությունների առևտրական ու
տնտեսական գործունեության համար հաստատված պայմանների: Կազ-
մակերպության ընթացիկ աշխատանքը և նրա ֆինանսական դրու-

Թյունը ստուգելու համար, կատարվում է փաստացի բալանսի անալիզ: Յենթադրենք, վոր մեր ձեռքի տակ կա դիրեկտիվ բալանս առ 1/IV — և փաստացի բալանս առ 1/III — (տես յերես...):

Դիրեկտիվ բալանսի հետ համեմատելով պարզում ենք՝ թե փաստացի բալանսի վոր հոդվածներն ունեն շեղումներ հանդեպ դիրեկտիվ բալանսի նորմաների և վոր կողմը:

Համեմատ ստացված հետևանքներին՝ կազմակերպության ընթացիկ աշխատանքների մեջ մտցնվում են անհրաժեշտ ուղղումներ, վորոնք ապահովեցնում են շրջանառու դրամադրիսի չափի մոտեցմանը, այսինքն դիրեկտիվ թվերին:

ՈՐԻՆԱԿ

Յենթադրենք, վոր կազմակերպությունը ըստ առաջին կվարտալի պլանին՝ նկատի չե առել միջին մի որվա շրջանառություն 10.000 ուրբ., ունի նպատակային ավանսներ 25000 ուրբ., այլ կրեդիտորներ 15000 ուրբ., և շրջանառության մեջ իր միջոցները միջին թվով առ պլանային ժամանակաշրջանը 80 000 ուրբ.: Միջոցների արագության շրջանառությունը նկատի չե առնված 40 որ, 25 որվա ապրանքաշրջանառության արագության պայմաններում:

Ակտիվով բալանսի կառուցվածքը առ 1/IV — պլանավորվում է հետևյալ ձևով՝

	Գումար	Ըստ շրջանառ. որերի
Դրամական միջոցներ	20.000	2,0
Ապրանքա-նյութական արժեքներ	250.000	25,0
Դեբիտորներ վանական	25.000	2,5
Շրջանառու միջոցների բալանս	295.000	29,5

Բալանսի կառուցվածքը պասսիվով նախատեսվում է՝

	Գումար	Ըստ շրջանառ. որերի
Փոխառություններ Պետրանկում	175.000	17,5
Նպատակային ավանսներ	25.000	2,5
Չանազան կրեդիտորներ	15.000	1,5
Իր միջոցները շրջանառության մեջ	80.000	8,0
Շրջանառու միջոցների բալանս	295.000	29,5

Այդպիսով շրջանառու միջոցների ֆինանսավորումը նախատեսվում է պլանով՝

Ի հաշիվ շրջանառության մեջ գտնվող իր միջոցների 8 որ
 Ի հաշիվ նպատակային միջոցների ու կրեդիտորների 4 որ
 Ի հաշիվ բանկային վաբկի 17,5 որ

Ընդամենը 29,5 որ

Ստուգելով կազմակերպության առ մեկն մարտի փաստացի բալանսը և համեմատելով նրան առ 1/IV դիրեկտիվ բալանսի հետ, հաստատում ենք, վոր մի որվա միջին շրջանառությունը ստուգվող ժամանակաշրջանում արտահայտվում է 8000 ուրբ. գումարով: Համեմատելով ստորև բերած ապրանքային յերկու բալանսները, գտնում ենք հետևյալը՝

ա) Բալանսի գումարի իջեցում: Այդ հանդամանքը կլինեք դրամական մի մոմենտ, չեթե տեղի չունենար միջոցների շրջանառության արագության դանդաղումը մինչև 30,5 որ, վորը բացառվում է մի որվա առևտրական շրջանառության իջեցումով ի դիմաց պլանով նախատեսվածից: Այդ հանդամանքը անհրաժեշտ է ուղղել, ձեռք առնելով ամեն մի միջոց ապրանքների վաճառքը ավելացնելու համար: Ապա, ակտիվով մենք ունենք ապրանքա-նյութական արժեքների մնացորդները արտոլլուտ գումարի ըստ շրջանառության որերի իջեցում, ու միևնույն ժամանակ դրամական միջոցների ու դեբիտորների բարձրացում: Դրամական միջոցների բարձրացումը և ապրանքային պաշարի իջեցումը — թուրքովին թույլատրելի չերևոյթ է, բայց դեբիտորների աճումը բացասական մոմենտ է: Այստեղից պիտի եզրակացնել, վոր դեբիտորական պարտքը կարելու է անպատճառ դիրեկտիվ նորմայի տակ գնել:

Պասսիվով մենք ունենք՝

Պետրանկի պարտքը պակասել է գումարով այն ժամանակ, յերբ ըստ առևտրական շրջանառության որերի ցուցարարը բարձրացել է 0,3-ով: Շրջանառության մեջ գտնվող իր միջոցները ցածր են դիրեկտիվ թվից, բայց ըստ շրջանառության որերի տեղի ունի բարձրացում:

Կրեդիտորները բարձրացել են թե արտոլլուտ կերպով, և թե ըստ շրջանառության որերի:

Նպատակային մոծումները գումարով իջել են, բայց պահպանվել են ըստ շրջանառության որերի:

Համեմատելով դիրեկտիվ և փաստացի բալանսները, գալիս ենք հետևյալ յեզրակացության.

1. Անհրաժեշտ է դրամական միջոցները հասցնել մինչև հաստատված նորմայի:

2. Անհրաժեշտ է ձեռք առնել շտապ միջոցներ դեբիտորական պարտքը իջեցնելու:

3. Պետք է ձգտել ապրանքի վաճառքն ավելացնելու, հասցնելով ապրանքային մնացորդները իր նորմային (որերով):

4. Անհրաժեշտ է միջոցներ ձեռք առնել ուժեղացնելու ազգաբնակչության նպատակային միջոցների ներգրավման հետ կապված կամպանիաները:

Այդպիսի ճանապարհով կարելի չէ լիկվիդացիայի ենթարկել փաստացի դիրեկտիվ բալանսի մեջ եղած շեղումները:

Անհրաժեշտ է ի նկատի առնել, վոր բալանսի ամեն մի հոդվածը կարելի չէ առանձին լինելով ստուգման և հաշվարման, վոր միայն հաշվետու նյութերով, վորոնք միշտ ել պատրաստ չեն լինում, ալլ նաև ոպերատիվ հաշվարկի տվյալների հիման վրա, ի հարկե լեթե այս վերջինս տարվում է կազմակերպության կողմից բավարար կերպով:

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՍՏՈՒԿՈՒՄԸ ՀՍՏ ՇՐՋԱՆԱՆՈՒ ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ ԴԻՐԵԿՏՐԻ ԲԱԼԱՆՍԻ

	Դիրեկտիվ բալանս առ 1/IV—31 թ.		Փաստացի բալանս առ 1/III—31			Դիրեկտիվ բալանս առ 1/IV—31 թ.		Փաստացի բալանս առ 1/III—31	
	Գումար	Հատ շերտ- ջանառ. որերի	Գումար	Հատ շերտ- ջանառ. որերի		Գումար	Հատ շերտ- ջանառ. որերի	Գումար	Հատ շերտ- ջանառ. որերի
Դրամական միջոցներ	20,000	2,0	27,000	3,0	Փոխառություն բանկում . . .	175,005	17,5	160,200	17,8
Ապրանքային միջոցներ	250,000	25,0	216,000	24,0	Նպատակային ավանս- ներ	25,000	2,5	22,500	2,5
Զանազան դեբիտորներ	25,000	2,5	31,500	3,5	Զանազան կրեդիտոր- ներ	15,000	1,5	17,100	1,9
					Իր միջոցները շրջանա- ռության մեջ . . .	80,000	8,0	74,700	8,3
Բալանս	205,000	29,5	274,500	30,0	Բալանս . . .	295,000	29,5	274,500	30,5

ՆԵՐԳՐԱՎԱԾ ԲԱՆԿԱՅԻՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ ՇՐՋԱՆԱՌՈՒԹՅԱՆ ԱՆԱԼԻԶԸ

Այս բաժնում մենք մեր առաջ խնդիր ենք դնում պարզելու՝ թե կբավարարի արդյոք բեռնիկացիայից դուրսացած մուծումները փոխադրվածությունների (բանկային վարկով) վճարումների համար: Յեթե հասույթի և վճարումների մեջ յեղած համաչափությունը նորմալ է, այն ժամանակ դա կոչվում է շրջանառությունների լուծարքայնություն, յեթե ապրանքների շրջանառությունը տեղի ունի ավելի արագ, քան ներգրաված միջոցները, այն ժամանակ կազմակերպությունը կարող կլինի անխափան կերպով կատարել իր վճարումները բանկային վարկերով և ընդհակառակը, յեթե ապրանքային զանգվածի շրջանառությունն ավելի դանդաղ է, քան ներգրաված բանկային միջոցների շրջանառությունը, այդ դեպքում հասույթը բավական չի լինի բանկային վարկերով վճարումների համար և կազմակերպությունը կընկնի չափազանց ծանր ֆինանսական դրություն մեջ և կարող է դասվել անուսակ վճարողների շարքը: Գործնականում շատ հաճախ է լինում, վոր բալանսով ապրանքանյութական արժեքները ավելի մեծ են, քան ներգրաված բանկային միջոցները և այստեղից չեղրակացություն են հանվում կազմակերպության բալանսի լուծարքայնության մասին, մինչդեռ ապրանքային շրջանառությունից մուծվող միջոցները կարող են չբավականանալ վճարումներ կատարելու համար (բանկային):

Ո Ր Ի Ն Ա Կ

Ապրանքանյութական արժեքների մնացորդն է 50.000 ռուբ., բանկային վարկը 40.000 ռուբ., ապրանքների շրջանառությունն է 4,5 անգամ կվարտալի ընթացքում, իսկ ներգրաված միջոցների շրջանառությունը 6 անգամ կվարտալի ընթացքում: Հետևաբար, կազմակերպությունը կվարտալի ընթացքում կստանա հասույթ $(50.000 \times 4,5) = 225$ հազար. ռուբ., իսկ նույն ժամանակում վճարումներ պիտի կատարի 240 հազ. ռուբ. (40.000×6) :

Բացի այդ, հասույթից կազմակերպությունը պիտի վճարի շրջանառության հետ կապված ծախքերը:

Այդ հիման վրա անհրաժեշտ է գալ այն յեղրակացության, վոր հասույթը բավական չի լինի կատարելու վարկի վճարումները:

Այստեղից հետևում է, վոր անհրաժեշտ է վերանայել կազմակերպության ամբողջ աշխատանքը, այսինքն՝ ապրանքների շրջանառությունը, բանկային վարկի պայմանները, նրա չափը և այլն:

Անհրաժեշտ է կատարել ապրանքային ասարտիմենտի անալիզը՝ ապրանքա-շրջանառությունը արագացնելու նպատակով, ներքին մի-

ջոցների մաքրիկացիայի համար, ազգաբնակչության ավանադին միջոցների ընթացքի ուժեղացման համար և յեթե կազմակերպությունը կոպերացրված է, ուրեմն և փայերի ընթացքը, իսկ յեթե դա հնարավոր է, բանկային վարկի ժամկետները և չափի ավելացումը:

Յեթե այս բոլորը անհնարին է իրականացնել, այն ժամանակ պետք է կրճատել ապրանքային մնացորդները, պակասեցնելով միևնույն ժամանակ ներգրաված միջոցների չափը, հասցնելով ապրանքային մնացորդները ու բանկային միջոցները այն չափի, յերբ շրջանառությունից ստացված հասույթները բավական կլինեն վճարումների համար:

Յեթե կազմակերպությունը իր ֆինանսական դժվարությունները վերացնելու համար կդիմի ապրանքային մնացորդների ավելացնելուն ի հաշիվ նոր բանկային միջոցների ներգրավման, դրա հետ միասին ձեռք չառնելով ամենակտրուկ միջոցներ բալանսի առողջացման, ապրանքաշրջանառության արագացման համար, այն ժամանակ կազմակերպությունը կարող կլինի միայն ժամանակավորապես ուղղել իր ֆինանսական գործերը:

Ներգրաված միջոցների շրջանառությունը վորոշվում է վճարումների ընդհանուր դումարի բաժանումով (տարվա, կվարտալ) ներգրաված միջոցների միջին մնացորդների վրա:

Ո Ր Ի Ն Ա Կ

Կազմակերպության բանկային պարտքի միջին մնացորդն է — 65.000 ռուբ.: Կվարտալի ընթացքում կատարված է վճարումներ բանկին 260.000 ռ.: Այստեղից, բանկային միջոցների շրջանառությունը կվարտալի ընթացքում — $(260.000 : 65.000) = 4$ անգամ, կամ $(90 : 4) = 22,5$ օրի:

ԲԱՆԿԱՅԻՆ ՎԱՐԿԻ ՄԻՋԻՆ ԺԱՄԿԵՏԻ ՎՈՐՈՇԵԼՈՒ ՁԵՎԸ ԸՍՏ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ԳՐՈՒՊՊԱՆԵՐԻ

Դրա համար անհրաժեշտ է վորոշել ամեն մի գրուպայի տեսակարար չափը գնվող ապրանքի ընդհանուր գումարում և ապա արդեն, տոկոսաթվերի ոգնությունը գուրս բերել վարկի միջին ժամկետն ամբողջ գումարների համար:

Որինակ՝ Հայաստանի դիմաց ներկայացրած հաշիվների պիտի վարկեր ստանա հետևյալ ապրանքներով՝

Այդ տախտակում կառարկում է գնվող ապրանքների վարկավորման հաշվարկը:

Յերկրորդ սյունյակում ցույց է տրվում կվարտալային գնումների ընդհանուր գումարն ըստ ինքնաբերի (1620 հազ. ռուբ.):

Յերրորդ սյունյակը — գնումների (միջին) մի որվա շրջանառությունը վորոշվում է շրջանառության գումարի բաժանումով պլանավորվելիք ժամանակաշրջանի որերի վրա (90.360):

Չորրորդ սյունյակում ցույց է տրվում կազմակերպության միջոցների ցանկալի արագությունը:

Հինգերորդ սյունյակում ցույց է տրվում շրջանառության միջոցների գումարը, վորն անհրաժեշտ է կվարտալային շրջանառությունն անցկացնելու համար: Այդ գումարը վորոշում է միջին մի որվա շրջանառության բազմապատկումով միջոցների շրջանառության արագության որերի թվի վրա, (18.000×45) :

Վեցերորդ սյունյակ — լեզած շրջանառության մեջ սեփական միջոցները վորոշվում է առ կվարտալի սկիզբը կվարտալային բալանով:

Յոթերորդ սյունյակ — շրջանառության մեջ գտնվող միջոցների միջին տնումը առ պլանավորվող կվարտալը վերցնվում է պլանի համապատասխան բաժիններից (կվարտալային տնումը վերցրնվում է կիսաշափով, ա) Փայե դրամագուլաններից, բ) գործառնությունների շահից):

Իններորդ սյունյակ — բանկային լիմիտի անհրաժեշտ գումարը վորոշվում է հանելով կարելիոր շրջանառության դրամագուլանի գումարից հատուցանելիք գումարը ի հաշիվ շրջանառության մեջ գտնվող իր միջոցների:

III. ՎԱՐԿԱՅԻՆ ՌԵՑՈՐՄԸ

1930 թ. ՎԱՐԿԱՅԻՆ ՌԵՑՈՐՄԸ ՅԵՎ ՆՐԱ ՀԵՏ ԿԱԳՎԱԾ 1931 թ. ՈՒՂՂՈՒՄՆԵՐԸ

1930 թ. վարկային ռեֆորմը, հաշիվ առնելով ժողովրդական տնտեսության մեջ տեղի ունեցող սոցիալիստական հիմունքների արագ աճումը և նրա պլանավորման մակերևութի նվաճումը հետևանք երկուր փոփոխությունների խորհրդային Միության ժողովրդական տնտեսության ամբողջ սխառմում:

Մինչև վարկային ռեֆորմը համայնացրած սեկտորի կազմակերպությունների մեջ յեղած փոխարարբերությունները սկսած միանվագ առևտրական գործառնությունից և մինչև ընդհանուր պայմանագրերը (Генеральный договор) կապված էլին վարկավորմամբ անմիջորեն մի տնտեսություն միուսի հետ (այսպես կոչված փոխադարձ առևտրական վարկավորում): Այդ իսկ պատճառով կողմերից ամեն մեկը մասնակցելով ավյալ գործառնության մեջ, ոգտվում էր վարկի յերկու աղբյուրներից՝ ստանալով վարկով ապրանք կամ սպասարկում իր կոնարագենտներից (այսինքն՝ առևտրական վարկավորում, կամ առևտրական վարկ) և դրա հետ միասին բանկից վարկ ստանալով:

Առևտրական վարկավորումը, վոր մատուցում էլին իրար տնտրագանները, չափազանց դժվար էր լենթարկվում հաշվառման և անալիզի արգելք եր հանդիսանում տնտեսությունը պլանային ձևով տանելու հնարավորությունից: Այդ մանավանդ ցայտուն կերպով եր արսահայտվում մուրհակային վարկավորման ժամանակ, վորը ներկայանում էր առևտրական վարկավորման առավելագույն ձևով:

1930 թ. վարկային ռեֆորմը վերջ ընելով առևտրական վարկին և արգելելով ավանսների դանձումը, փոխարինեց վարկի այդ ձևերը բացառապես ուղղակի բանկային վարկով:

Վարկային ռեֆորմի առաջին ետապի իրագործելուց հետո, յերբ ուղղակի բանկային վարկավորման սկզբունքը դարձել էր գործնականում առանց վերաստուգման «պլանի դիմաց» ավտոմատիկ սպասարկում, 1931 թ. մայիսի 1-ից գործողության մեջ մտցրվին վարկային ռեֆորմի ուղղումները, վորոնք վերջ ալին հաշվարկի ավտոմատիզմին և մոտեցրին Պետբանկը վորպես տնտրագանների ֆինպլանները կատարումը վերաստուգող մի մարմնի, հնարավորություն տալով նրան մոտենալ իր առաջ դրած խնդիրներին:

ԲԱՆԿԱՅԻՆ ՎԱՐԿԸ ՅԵՎ ՆՐԱ ԴԵՐԸ ԿԱԶՄՎԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ՎԱՐԿԱՎՈՐՄԱՆ ԳՈՐԾՈՒՄ

ԱՊՊ-ի 1931 թ. հուլիսի 23 «Տնտրողանների շրջանառու միջոցների մասին, վերոշույն, հետևողականորեն զարգացնելով 1931 թ. հունվարի 14-ի և մարտի 20-ի կառավարչական վերոշումները, վերացնում և տնտրողանների շրջանառու միջոցների դիմադրելիությունը, ճշտորեն ռահմանագծում և հատուկ բեթիմ, սեփական շրջանառու և բանկային փոխառու միջոցների ոգտագործման համար:

Դրա համաձայն ել փոխվում և Պետրանկի վարկային աշխատանքների բովանդակությունն ու ձևը: Մինչ 1931 թ. հուլիսի 23-ի որենքը տնտրողանների շրջանառու միջոցների ամբողջ պահանջը լրացնում եր Պետրանկը, չնայած այն հանգամանքին, վեր շատ հաճախ այդ միջոցների մի մասը դառնում եր անվերադարձ՝ մնալով կազմակերպությունների վնասի մեջ, իսկ Պետրանկից ստացված միջոցների մի մասը, տնտրողանները կարող կլինին ստանալ սեփական կուտակումների և ներքին միջոցների մորելիզացիայի կարգով:

Բանկային վարկավորման հիմնական դրույթն և «վոյ պլանի դիմաց» վարկավորելը (ինչպես այդ տեղի ունեի մինչև հուլիսի 23-ի 1931 թ. որենքը), այլ ի դիմաց լիովին կոնկրետ գործառնությունների, վոր բղխում են պլանի կատարման ընթացքից, ժամկետային, նպատակային փոխառությունների ձևով:

Տրամադրելով ժամկետային վերադարձ վարկ, խիստ վորոշակի նպատակի և ժամկետի համար, ըսնկը այդ վարկի պահանջը հատուտում և, յեկնելով տնտրողանի ֆինպլանից և այն նորմատիվներից, վորոնք վորոշված են տվյալ որյեկտի համար, տվյալ ժամանակաշրջանի համար, և նույնպես յեկնելով ապրանքաշրջանառության սեզոնային այն պրոցեսներից, վորոնք նախատեսվում են կազմակերպության կողմից պլանավորվելիք ժամանակամիջոցի համար, ժամկետային և վերադարձ վարկ տրամադրելով, Պետրանկը դնում և կազմակերպության առաջ վորոշ խնդիրներ՝ կատարել լրիվ բոլոր այն պլանային ցուցաբարները, (ցույց տրված դերեկտիվ բախնում) վորոնք ֆինպլանի հիմքն են կազմում:

Պետրանկի վարկավորման նոր մեթոդներին անցնելը և ուրբուլ միջոցով կոնտրոլը, վորը նա պարտավոր և իրականացնել տնտրողանների ֆինանսական պլանների կատարման համար, դնում և այս վերջինների, մասնավորապես առևտրով զբաղվող կազմակերպությունների առաջ հետևյալ խնդիրը՝

1. Թույլ, չտալ արտապլանային միջոցների ստորաբաշխումներ տնտրողանների փոխադարձ վարկավորման միջոցով:

2. Ուժեղացնել շրջանառության արագությունը և թույլ չտալ պլանից դուրս ապրանքա-նյութական արժեքների կուտակման:

3. Վարկեր ստանալ Պետրանկից մինչև ապրանքա-նյութական արժեքների իրական փաստացի հավելման չափով և իրական չափով ծավալվող տնտեսական այն պրոցեսների, (մթերուհներ, կոնտրակտացիա, վորոնք վարկավորվում են Պետրանկում):

4. Թույլ չտալ Պետրանկից ստացած նպատակային վարկերը դարձնելու սեփական շրջանառու միջոցների կազմակերպման աղբյուր, վորոնք վորպես որենք, պիտի լրացվեն ի հաշիվ սեփական կուտակումների և թույլ չտալ Պետրանկի միջոցներով ծածկել վնասները:

5. Պետրանկից վարկեր ստանալը կապված և տնտրողանների կողմից ժամանակին հաշվետու բախնների և ապրանքա-նյութական արժեքների փոփոխությունների վերաբերյալ անհրաժեշտ տեղեկություններ (դեկադային, կիսամյա կամ մի ամսվա) ներկայացնելու հետ:

Սա պարտավորեցնում և տնտրողաններին միջոցներ ձեռք առնել, վորպեսզի նրանց հաշվետվությունը լինի աժուր:

ԲԱՆԿԱՅԻՆ ՎԱՐԿԱՎՈՐՄԱՆ ՈՐՅԵԿՏՆԵՐԸ.

Ա. 23 VII — 31 թ. որենքի հիման վրա Պետրանկի կողմից տրամադրված նպատակային վարկերը բաժանվում են հետևյալ գրուպայաների՝

1. Պլանային փոխառություններ, վորոնք ստորաբաժանվում են՝
ա) ժամկետային նպատակային փոխառություններ նյութական արժեքների սեզոնային կուտակումներին համար, վորոնք նախատեսված են կազմակերպության պլանով:

բ) ժամկետային նպատակային փոխառություններ սեզոնային՝ ձախքերի համար, կապված արտադրություն ապրանքային շրջանառության սեզոնային պրոցեսների հետ, ինչպես, որինակ գյուղատնտեսություններ, գյուղմթերումների, կոնտրակտացիա, ապրանքների տեղավորումը առանձին տեղեր, մթերուհների և կոնտրակտացիայի ավանսավորում:

2. Արտապլանային փոխառություններ, վոր տրվում են՝
ա) Փոխադրական (տրանսպորտային) դժվարությունների դեպքում, յերբ հնարավոր չե ապրանքների բարձելը (վազոններ չտալու պատճառով, ճանապարհները կապված լինելու դեպքում):

բ) Հուլիսի և ապրանքների վոչ հավասարապես ներմուծումը.

գ) Չավարտված արտադրության ավելացումը:

3. Ժամկետային փոխառություններ ուղեգրված գումարների

դիմաց արվում են ի դիմաց այն տեղում, վոր գոյություն ունի մատակարարողի կողմից ուղարկված ապրանքային հաշիվների և գնորդների կողմից դրանց վճարումի ժամանակամիջոցի մեջնի:

Այդ բոլոր փոխառվությունների առանձնահատկությունը, վորպես նպատակային, կայանում է նրանում, վոր Պետրանկին իրավունք է վերադարձնում պահանջի ժամկետից առաջ պարտքի մարումը, այն դեպքում, ինքը տնտրողանը ստացած փոխառվությունը գործողի և ուրիշ նպատակի համար, կամ կատարել է վարկի պայմանների մի վորևի ուրիշ խախտում (որինակ՝ ստացած փոխառվության վերադեղյալ հաշվետու տեղեկությունների վոչ ժամանակին ներկայացնելը, կամ յեթե պարզվի վոր ներկայացրած տեղեկությունները չեն համապատասխանում փաստացի տվյալներին և այլն):

Պետրանկին կողմից արված փոխառվությունները ապահովվում են շրջանառության մեջ գտնվող ապրանքի գրավակառույթ, կամ ուրիշ վորոշակի ապահով գրավակառույթ: Շրջանառության մեջ գտնվող ապրանքի գրավի դեպքում, ապրանքը մնում է փոխառուի մոտ (փոխառվություններ ստացողի և վերջինը իրավունք ունի փոխարինել գրավ գրած ապրանքը մի ուրիշով, վորպեսզի գրավ դրած ապրանքային զանգվածի ընդհանուր արժեքը չլինի ցածր, վարկի բացման ժամանակ պայմանավորված գումարից:

Ապրանքների շարժման վերաբերյալ տնտրողանը պարտավոր է պարբերաբար տեղեկություններ ներկայացնել Պետրանկին:

Բ. Ինչպես հիշված եր վերը, պլանային փոխառվությունները տրվում են.

ա) Ապրանքա-նյութական արժեքների սեզոնային կուտակումների համար:

Այդ փոխառվությունները տրվում են միմիան Պետրանկին կողմից վարկավորող և դիրեկտիվ բալանսով նախատեսված նյութական արժեքների իրական հավելման չափով:

Նյութական արժեքների իրական հավելումը վորեղևի ի նկատի յե առնվում վոչ միայն պահեստներում գտնվող ապրանքները, այլ և համապատասխան ուղեգրված ապրանքները (товары в пути), անկախ այն հանգամանքից, թե վերջինիս արժեքը վճարել է տնտրողանը թե վոչ, միայն թե այդ ապրանքների հաշիվները Պետրանկին բաժանմունքը ստացած լինի:

Նյութական արժեքների սեզոնային կուտակումներ ասելով պիտի հասկանալ մնացորդների ամբողջ պլանային հավելումը, վորը դերազանցում է այն դիրեկտիվ միևնույնից, վորը հաստատված է պլանի համաձայն, վորը պիտի ծածկվի տնտրողանի սեփական շրջանառու միջոցներով:

Նյութական արժեքների սեզոնային առան համար Պետրանկին փոխառվություններ և առկա միմիայն այն մնացորդների սահմաններում, վորը նշված է դիրեկտիվ բալանսում առ կվարտալի վերջը, կամ վորշված միջկվարտալային հավելման դիմաց: Ապրանքա-նյութական արժեքների իրական հավելման դիմաց Պետրանկին բաժանմունքները փոխառվություններ են առկա՝ հիմնվելով արժեքների մնացորդների շարժման մասին տնտրողանների ներկայացրած հաղորդագրությունների վրա:

Պետրանկին բաժանմունքները պարտավոր են ստուգել նյութական արժեքների մնացորդների շարժման մասին տնտրողանների ներկայացրած տեղեկությունները և սխառմատիկորեն համեմատել նրանց հաշվետու բալանսների հետ: Յեթե տնտրողանները վորոշված ժամկետին չեն ներկայացնում իրենց հաշվետու բալանսները, բանկի բաժանմունքը դադարեցնում է հետագա փոխառվությունները, բացի ուղեգրված գումարի դիմաց տրվող փոխառվություններից:

Յեթե փոխառվությունը տալուց հետո ստուգվում պարզում է, վոր արժեքների փաստացի մնացորդը չի համապատասխանում բանկին ներկայացրած տեղեկությունների տվյալներին, այդ դեպքում բանկի բաժանմունքն անմիջապես դաժնում է տրված փոխառվության ավելորդ գումարն ու միաժամանակ որինական պատասխանատվության է կանչում մեղավորներին:

Պետրանկին փոխառվությունների մարման ժամկետը դասավորում է այն կվարտալների միջև, վորոնք նախատեսված են լիմիտի վաչրեջի ժամանակ:

Բանկի բաժանմունքները համաձայնության գալով տնտրողանների հետ ու ի նկատի առնելով վերջինիս գործառնությունների լենթադրական ընթացքն ու վաճառքի պայմանագրերը, դասավորում են մարման կոնկրետ ժամկետները յուրաքանչյուր կվարտալի մեջ հնարավոր համաչափությամբ:

Պետրանկին փոխառվություններ ստացող տնտրողանները պարտավոր են պարբերաբար (վոչ պակաս քան ամիսը յերկու անգամ) տեղեկություններ ներկայացնել նյութական արժեքների այն մնացորդների մասին, վորոնց դիմաց տրված է փոխառվություն:

Յեթե հայտնաբերվում է, վոր տնտրողանների նյութական արժեքների մնացորդները նվազում են ավելի վաղ քան այն նախատեսված է նրանց տրված պարտավորադրերի ժամկետներով, այդ դեպքում պարտքի համապատասխան մասը դաժնվում է ժամկետից առաջ:

բ) Փոխառվություններ արտադրության և շրջանառության սեզոնային պրոցեսների հետ կապված ծախքերի համար:

Այդ ձևի փոխառվություններով կարող են ոգտվել արտադրական ձեռնարկները, մթերող կազմակերպությունները, վորոնք մթերում են

գլուղատնտեսական հումք կամ գլուղատնտեսական արտադրանք և առևտրով զբաղվող կազմակերպությունները այլ տեղեր ապրանքներ տեղափոխելու համար՝ քիչ թե շատ յերկարատև ժամկետի համար

Մթերումների ու կոնսերվատացիայի համար տրված փոխառվուծությունները թույլատրվում են տալ տնտրողաներին ավանսի կարգով, քանի վոր վարկի բացման բոլորին դեռևս գոյություն չունի իրականում ապրանքային արտադրանք (բոլոր տեսակի մթերումներ կոնսերվատացիաներ): Տնտրողանի մոտ մթերած արտադրանքի չեղան գալը, վորի դիմաց ստացված և տվյալ ավանսը, ապացույց եայն բանի, վոր վարկը դործադրված և նպատակին (այդ հաստատվումն մթերումների ընթացքի մասին ներկայացրված ղեկավարային տեղեկություններով):

Սեզոնային կարիքների համար պահանջված փոխառվուծությունը կարելի չե արամադրել տնտրողանի արդեն կատարած ծախքերը հատուցանելու համար (չեթե տնտրողանը փաստացի կապացուցի այդ): Այդպիսի դեպքերում վարկը տրվում և նույնպես ապրանքանշանակաձև արժեքների սեզոնային կուտակումների համար:

Գ. Արտապլանային փոխառվուծությունները բացվում են միայն այն պայմաններում վորոնց մասին հիշված և վերը:

Արտապլանային փոխառվուծությունների նպատակն և ժամանակավոր ոգնություն հասցնել տնտրողանի պլանը իրագործելու:

Դ. Ուղեգրված գումարների համար վարկերը Պետքանկը տրամադրում և մատակարարողներին, վորոնք ապրանքներ են ճանապարհել իրենց գնորդներին, համաձայն սահմանված վազքի շկալայի և համաձայն ապրանքների ռեալիզացիայի վերաբերյալ պայմանագրի:

Փոխառվուծությունը տրվում և բեխտը-պարտավորագրերի դիմաց վորպիսիք տնտրողանները ներկայացնում են բանկին:

Ուղեգրված գումարների դիմաց տրվում և վարկ նաև գնորդներին, վորոնք գնած ապրանքների վճարման համար դուրս են դրում ակկրեդիտիվներ կամ հատուկ հաշիվներ:

Ի տարբերումն մատակարարողներին տրվող ուղեգրված գումարների համար վարկերի, գնորդների համար բացած ուղեգրված գումարների համար վարկերը, տրվում են վոչ ավել քան 20 որ ժամկետով ակկրեդիտիվների համար և 25 որ հատուկ հաշվով:

ԲՈՎԱՆԴԱԿԻՅՈՒՆ

ԱՌԱՋԱԲԱՆ

I. Բալանսի աճալիզի խնդիրները

	Ցերես
Բալանսի հասկացողության վորոշելը	7
Բալանսների տեսակները	7
Բալանսի գտումը	8
Բալանսը նկատույի դրություն բերելը	9
Բալանսի անալիզի հիմնական մոմենտները	11
Շրջանառու միջոցների շրջանառության վորոշելը	12
Ապրանքների շրջանառության արագությունը	12
Ինչպես մոտենալ բալանսի անալիզի քննության	16
Բալանսների դիմադրական	18
ՓԲԿ (ՁԲԿ)-ի վերջական բալանսների գործնական քննությունը 1I—31 թ. և 1I—32 թ. և ՓԲԿ-ի ֆինանսական դրության մասին յեղրակացության գալը	24
Բալանսի հոգվածների առևտրական շրջանառության ըստ որերի վորոշելը	27

II. Պլանավորման վեբաբերյալ միմանի հաղցեր

Պլանավորման հիմնական մոմենտները	31
Ֆինպլան և պլանային բալանս	34
Պլանային բալանսի կառուցվածքը	39
Միջոցների շրջանառության արագության հաղարումը	40
Առևտրական շրջանառության վերջական հաշվարկը	42
Շրջանառու միջոցների դիրեկտիվ բալանսը և կազմակերպություն ընթացիկ աշխատանքների հարգարումը	43
դիրեկտիվ բալանսով	43
Ներգրաված բանկային միջոցների շրջանառության անալիզը	48

Բանկային վարկի միջին ժամկետի վորոշելու ձևը ըստ օտարաբանքների գրուպաների	49
Կադմակերպության տնտեսական գործունեությունների նախադրման հաշվարկը	50

III. Վարկային ուժեր

1930 թ. վարկային ուժերը և նրա հետ կապված 1931 թ. ուղղումները	53
Բանկային վարկը և նրա դերը կադմակերպությունների վարկավորման գործում	54
Բանկային վարկավորման որոշումները	55

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0292355

Գրք 1 n. 25 Կ.

24.624